

översiktsplan för Hammarö kommun FÖRDJUPNING FÖR DELEN TYEHALVÖN

HAMMARÖ KOMMUN

VÄRMLANDS LÄN

TEXTDEL 1, FÖRUTSÄTTNINGAR

övriga handlingar:

textdel 2, förändringar
miljökonsekvensbeskrivning
karta A, förutsättningar
karta B, förändringar

bilagor:

- 1, va-utredning
- 2, trafikutredning
- 3, kulturmiljöutredning
- 4, översiktlig biotopkartering
och naturvärdesbedömning
- 5, länsstyrelsens granskningsyttrande

datum	sign
ANTAGEN KF 2011-10-24	
LAGA KRAFT 2011-11-23	

INNEHÅLL DEL 1, FÖRUTSÄTTNINGAR

INLEDNING	1
1. ALLMÄNT	2
1.1 Planens syfte och avgränsning	2
1.2 Lagstiftning	3
1.3 Översiktsplanens funktion	4
1.4 Riksintressen	4
1.5 Tidigare ställningstaganden	5
1.6 Geografi och historia	9
2. BEBYGGELSE	13
2.1 Bostäder	13
2.2 Annan bebyggelse	17
2.3 Arkitektur	17
3. SERVICE	18
3.1 Offentlig service	18
3.2 Kommersiell service	19
4. ARBETE	19
4.1 Arbetstillfällen	19
4.2 Pendling	19
5. FRITID	19
5.1 Rekreatiomsområden	19
5.2 Fritidsanläggningar	23
5.3 Båtsport och fritidsfiske	23
5.4 Turism	24
6. AREELLA NÄRINGAR	24
6.1 Jordbruk	24
6.2 Skogsbruk	26
6.3 Yrkesfiske	27
7. KULTURMILJÖ	27
7.1 Kulturhistoriskt värdefulla områden	27
7.2 Kulthistoriskt värdefulla byggnader	30
7.3 Fornlämningar	32

8.	NATURMILJÖ	33
8.1	Landskap och natur	33
8.2	Stränder och strandskydd	38
9.	TRAFIK	39
9.1	Biltrafik	39
9.2	Gång- och cykeltrafik	41
9.3	Kollektivtrafik	42
9.4	Sjöfart	42
10.	FÖRSÖRJNING	42
10.1	Vatten och avlopp	42
10.2	Energi	44
10.3	Tele och data	44
10.4	Avfall	44
11.	MILJÖ OCH HÄLSA	45
11.1	Störningar	45
11.2	Mark och vatten	47
11.3	Geologi	47
11.4	Risker	48

INLEDNING

Kommunstyrelsen beslutade den 5 september 2000 att uppdra till tekniska kontoret att utarbeta ett förslag till fördjupning av översiktsplanen för Tyehalvön. Teknische chefen fick i uppdrag att leda arbetet. KLARA arkitektbyrå, genom Jan Erik Engström, kom senare att få själva planuppdraget. Kommunstyrelsens arbetsutskott har fortlöpande informerats om planarbetet.

Planarbete har från början bedrivits i ett nära samarbete med boende inom området. En grupp boende har vid återkommande möten med kommunrepresentanter informerats om hur arbetet fortskrider och har fått möjligheter att lämna synpunkter. Mötena har dokumenterats i protokoll. Gruppen har sedan fört informationen vidare bland övriga berörda. Tanken har varit att i ett tidigt skede ta tillvara befintlig kunskap och att väcka intresse och engagemang för planarbetet.

De boende har under processen bidraget med värdefulla kunskaper och synpunkter.

Planen har delats upp i tre separata delar.

TEXTDEL 1, FÖRUTSÄTTNINGAR

Kunskaper om befintliga förhållanden och pågående förändringar är nöd-vändiga förutsättningar vid all planering. Dessa kunskaper finns på en rad olika håll, i diverse rapporter och dokument samt hos nyckelpersoner inom olika sektorer. I förutsättningsdelen är ambitionen att ge en samlad beskrivning av förhållandena inom fördjupningsområdet och att redovisa de allmänna intressena.

TEXTDEL 2, FÖRÄNDRINGAR

Här har de slutliga avvägningarna och ställningstagandena mellan olika allmänna intressen gjorts. De föreslagna förändringarna skall ge vägledning för beslut om användningen av mark- och vattenområden samt om hur den byggda miljön skall utvecklas och bevaras inom fördjupningsområdet.

Förslaget skall ligga till grund för fortsatt detaljplanering och bygglovshantering.

MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING

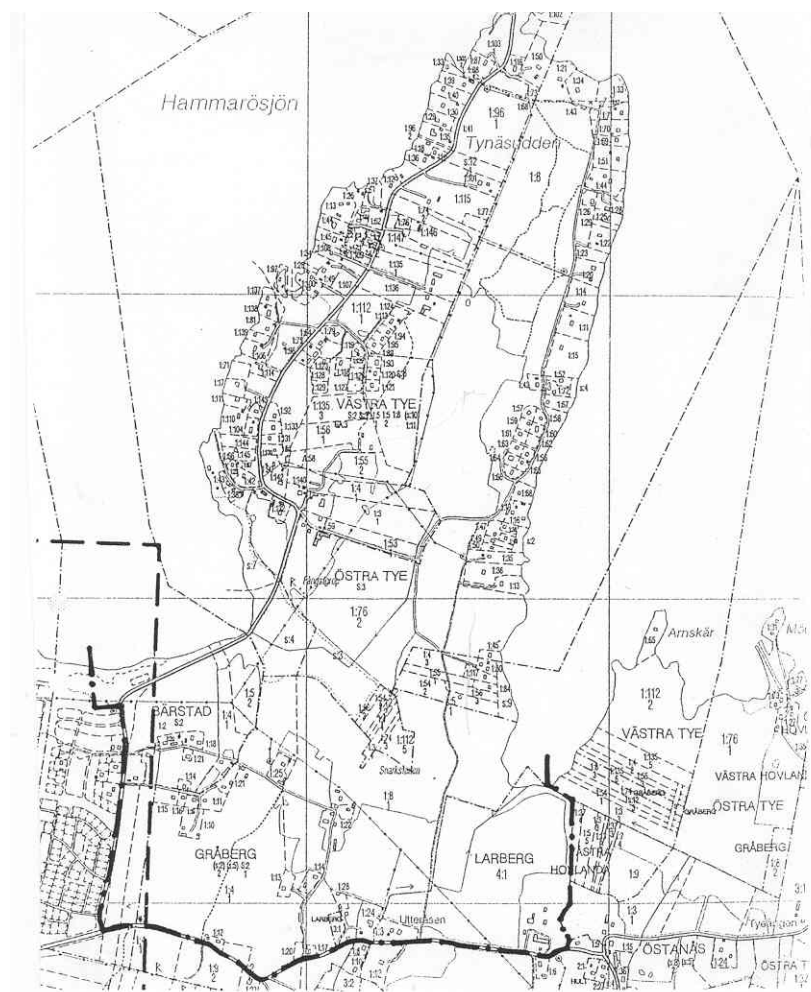
Här identifieras, beskrivs, bedöms samt ges förslag på åtgärder för de direkta och indirekta effekter som ett genomförande av planen kan tänkas få.

Dessa tre delar jämte de två kartorna A och B utgör tillsammans den egentliga planen. Till planen finns dessutom fyra bilagor, en va-utredning gjord av VBB VIAK, en trafikutredning gjord av GVA-konsult, en kulturmiljöutredning gjord av Värmlands Museum och slutligen en översiktlig biotopkartering och naturvärdesbedömning gjord av Naturcentrum.

1. ALLMÄNT

1.1 Planens syfte och avgränsning

Syfte	Planens syfte är att genom en fördjupning av den kommunomfattande översiktsplanen klarlägga förutsättningarna för en eventuell bebyggelseutveckling inom Tyehalvön.
Tidshorisont	Planen omfattar den närmaste 20-årsperioden vilket bedömts vara en realistisk utbyggnadstid för området.
Läge	Tyehalvön ligger i Hammarö kommuns nordöstra del. Avståndet till Skoghall centrum är ca 7,5 kilometer och till Karlstad ca 10 kilometer. Sjövägen är avståndet till Kalvholmen i Karlstads kommun endast 700 meter.
Avgränsning	Fördjupningsområdet omfattar Tyehalvön inklusive delar av Bärstad, Gråberg och Larberg. Området begränsas i väster av Tynäsvägen (länsväg 565), i söder av Lövnäsleden (länsväg 561) och i öster sträcker sig området fram till och med Larbergs gård. Vattenområdet ingår endast till den del det berörs av förändringar.
Areal	Områdets areal uppgår till ca 310 ha.

1.2 Lagstiftning

De krav som skall beaktas vid planläggning finns formulerade i miljöbalken (MB) och plan- och bygglagen (PBL).

Miljöbalken	Miljöbalkens mål är att främja en hållbar utveckling för att garantera nuvarande och kommande generationer en hälsosam och god miljö. Balken vilar på fem grundstenar som skall vara vägledande vid all planering: • människans hälsa och miljö skall skyddas mot störningar, • natur- och kulturområden skall skyddas och vårdas, • den biologiska mångfalden skall bevaras, • en god hushållning av mark och vatten skall tryggas, och • återanvändning och återvinning skall främjas.
Plan- och bygglagen	I plan- och bygglagen slås fast att det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten. Här ges också instrumenten för kommunens planering på såväl översiktlig som detaljerad nivå.
översiktsplan	Översiktsplanen behandlar mark- och vattenanvändningen och bebyggelseutvecklingen för kommunens hela yta. Översiktsplanen innehåller i allmänhet inte några avvägningar mellan enskilda och allmänna intressen. Den är inte bindande för myndigheter och enskilda men skall ge vägledning för beslut om användningen av mark- och vattenområden samt om hur den byggda miljön skall utvecklas och bevaras. Varje kommun skall ha en aktuell översiktsplan.
fördjupning	För att göra översiktsplanen tydligare kan ibland krävas en ökad detaljeringsnivå för avgränsade områden, s.k. fördjupningar av översiktsplanen. Fördjupningen är ingen egen planform utan en del av den kommuntäckande översiktsplanen med samma krav på innehåll och förfarande. Behöver översiktsplanens intentioner starkare stöd görs detta genom områdesbestämmelser eller detaljplan.
områdesbestämmelser	Områdesbestämmelser kan användas för begränsade områden och reglera markanvändningen i olika avseenden. Genom områdesbestämmelser kan översiktsplanens intentioner ges bindande verkan för enskilda och myndigheter. Områdesbestämmelserna ger ingen byggrätt. De kan leda till sådana inskränkningar för fastighetsägare att ersättning aktualiseras.
detaljplan	Detaljplan är till för den närmare regleringen av markens användning, bebyggelse och anläggningar. Detaljplanen ger rätt att bygga i enlighet med planbestämmelserna och är således bindande för enskilda och myndigheter. Också detaljplan grundar ersättningsrätt i vissa fall.

1.3 Översiktsplanens funktion

Besluts- underlag

Översiktsplanen är ett samlat **beslutsunderlag** som belyser allmänna intressen och kommunens miljösituation. Den är också ett **handlingsprogram** som visar hur kommunen ser på mark- och vattenanvändningen och bebyggelseutvecklingen. Den kan utnyttjas som en vision för kommunens framtida utveckling. Här skall medborgarna kunna se vad de kan förvänta sig i framtiden.

Handlings- program

Den offentliga ekonomin är idag sådan att investeringar måste göras med stor omsorg. Med en låg inflation kvarstår effekterna av felsatsningar under mycket lång tid. Här kan översiktsplanen vara ett värdefullt hjälpmedel.

Översiktsplanen är vägledande för efterföljande beslut. Den är inte rättsligt bindande, men är tyngre än andra beslutsunderlag genom sin förankring i en planeringsprocess som garanterar samråd och insyn. Den förmedlar kommunens helhetssyn och skall tillämpas i beslut både i och utanför kommunen. Det skapar förutsebarhet.

Överens- kommelse

Översiktsplanen är också en **överenskommelse** mellan stat och kommun om hur värden av nationellt slag (riksintressen) kan beaktas och tas tillvara. Det ger en gemensam grund för myndighetsbeslut.

Eftersom planen är såväl ett beslutsunderlag, ett handlingsprogram som en överenskommelse är det nödvändigt att den hålls aktuell.

1.4 Riksintressen

Enligt miljöbalkens 3 och 4 kap. kan områden av särskild betydelse i ett nationellt perspektiv klassas som riksintresse. Det skall av översiktsplanen framgå hur kommunen avser att tillgodose riksintressen.

Fördjupningsområdet berörs av tre riksintressen. Dels är Hammarö kommun i sin helhet förklarat som riksintresse enligt 4 kap. MB med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns inom området. Det är en del av området "*Vänern med öar och strandområden*".

Vidare är norra Vänerskärgården av riksintresse för friluftslivet enligt 3 kap. 6 § MB, gäller vattnet runt Tyehalvön.

Slutligen är Vänern även av riksintresse för yrkesfisket enligt 3 kap. 5 § MB, gäller vattnet runt Tyehalvö.

I anslutning till planområdet går farleden in till Karlstads hamn. Även farleden är av riksintresse för sjöfarten enligt 3 kap. 8 § MB.

Staten kan ingripa mot exploateringsföretag eller andra ingrepp som hotar riksintressena.

1.5 Tidigare ställningstaganden

Översiktlig planering

kommunöversikt 1983 I den kommunöversikt som kommunen antog den 2 april 1984 anges att stor restriktivitet skall tillämpas vad gäller ny bebyggelse inom strandområdena. Vidare skall åtgärder vidtas som ökar tillgängligheten för det rörliga friluftslivet till lämpliga strandområden.

För Tynäsudden anges att områdesplan skall upprättas för att utröna förutsättningarna för en eventuell bebyggelseutveckling.

översiktsplan 1990 I samband med PBL:s införande 1987 infördes översiktsplanebegreppet, översiktsplanen ersatte kommunöversikten.

Här anges att tätorten endast kan byggas ut i öster och norr. För det aktuella fördjupningsområdet anges att en exploatering av Bärstadsområdet förväntades med i genomsnitt 50 lägenheter per år fram till 2000. Området i sin helhet förväntades vid sekelskiftet ha ca 600 lägenheter med tillsammans 1500-1800 invånare.

Vidare sägs att ny bebyggelse utanför planlagda områden skall behandlas ytterst restriktivt. Efter upprättande av områdesbestämmelser eller fördjupning av översiktsplanen kan mindre områden fastläggas för enstaka åretrunthus. Detta torde avse bl.a. Tyehalvön.

Slutligen bedöms den planerade hotellanläggningen på Tynäsudden kunna komma till stånd under planperioden.

översiktsplan 2004 Den nu gällande översiktsplanen antogs av kommunfullmäktige den 22 november 2005.

Som underlag för planarbetet togs fram en vision för Hammarö, "Vision 2015". Här anges bl.a. att kommunen skall vara attraktiv att bo och leva i för invånare i olika åldrar och i olika skeden i livet, att tillväxten skall vara hållbar ur ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt perspektiv samt att kommunen skall verka för ett varierat näringsliv som skapar förutsättningar för ett brett serviceutbud

I planen har som ett mål för befolkningsutvecklingen satts att det år 2010 skall bo 15 500 personer inom kommunen. Detta innebär en ökning med drygt 100 personer per år. Skall målet nås krävs bl.a. att merparten av de bebyggelseområden som anges i planen förverkligas.

Det nu aktuella området, Bärstad och Tyehalvön, ses som ett s.k. utredningsområde för bostäder med vidare hänvisning till det pågående arbetet med fördjupningen av översiktsplanen.

Därefter följer en kort sammanfattning av fördjupningens intentioner uppdelad på de olika delområdena, Gråberg, Bärstad samt Östra och Västra Tye.

Fördjupningen av översiktsplanen för delen Tyehalvön har alltså stöd i den kommunomfattande översiktsplanen.

Detaljplanering

avstycknings-
planer 1941-47

För tre områden inom Tyehalvön har under åren 1941-47 upprättats avstyckningsplaner. Efter ansökan från kommunen beslutade länsstyrelsen den 11 augusti 1972 om förbud mot tätbebyggelse inom dessa områden. Dessa planer har upphört att gälla och har alltså ingen status enligt plan- och bygglagen.

områdesplan
1980

En områdesplan finns upprättad för Bärstadsområdet. Den antogs av kommunfullmäktige den 18 juni 1980. Planen har ingen status enligt plan- och bygglagens plansystem men har setts som en vision för Bärstadsområdets framtida utveckling.

Häri anges områden för olika verksamheter inom Bärstad. Delen väster om Tynäsvägen är numer detaljplanelagd och exploaterad i princip enligt planens intentioner. I anslutning till korsningen Lövnäsleden- Tynäsvägen redovisades plats för en butik, den har dock inte byggts. Reservat finns dock i gällande detaljplan.

I områdesplanen redovisas också en ny sträckning av Tynäsvägen i ett betydligt östligare läge omedelbart väster om Gråbergs by. Den tidigare Tynäsvägen blir då en matargata som bara betjänar Bärstadsområdet.

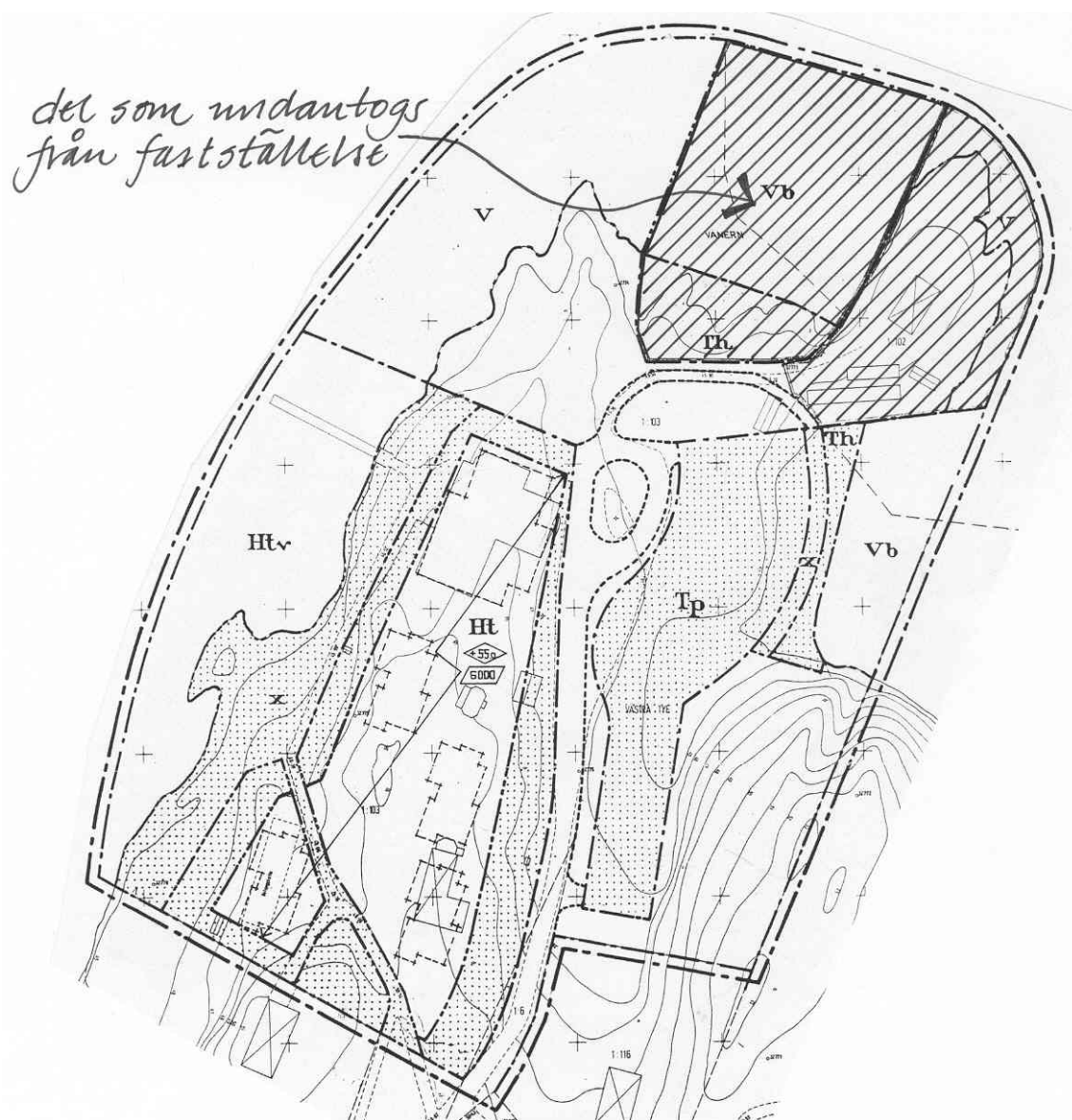
Härigenom ges bättre möjligheter att exploatera östra Bärstad och Gråberg. Här föreslås i huvudsak bostäder, centralt i området har även mark för allmänt ändamål lagts ut.

Planen omfattar sammanlagt ett ca 87 hektar stort område och beräknades totalt ge plats för ca 450-550 bostäder. I dag finns på västra Bärstad ca 220 lägenheter i villor, parhus och flerbostadshus.

stadsplan
1980

För del av Tynäs finns stadsplan för hotelländamål upprättad. Den fastställdes av länsstyrelsen den 31 juli 1980.

Planen omfattar ett ca 11 hektar stort område på den yttersta delen av Tynäs där den tidigare restaurangen låg. Koskär, Tyehalvöns nordligaste bosättning, ingick i planen men undantogs från fastställelse och saknar alltså idag detaljplan.

Stadsplanen i övrigt gäller numer som detaljplan, genomförandetiden är utgången.

generalplan
1987

Planeringsinriktningen för hela Tyehalvön slogs fast i en generalplan som antogs av kommunfullmäktige den 16-17 juni 1987. Avsikten var sedan att den del av planen som berörde Östra Tye skulle fastställas av länsstyrelsen.

Planen kom fram i anslutning till införandet av plan- och bygglagen och enligt de övergångsbestämmelser som gällde kunde fastställelse av generalplan inte ske.

Med anledning härav återkallade kommunfullmäktige generalplaneförslaget och byggnadsnämnden fick istället uppdrag att upprätta områdesbestämmelser med samma innehåll. Områdesbestämmelser är ett planinstrument som infördes i samband med plan- och bygglagen. Arbetet med områdesbestämmelserna fullföljdes dock aldrig.

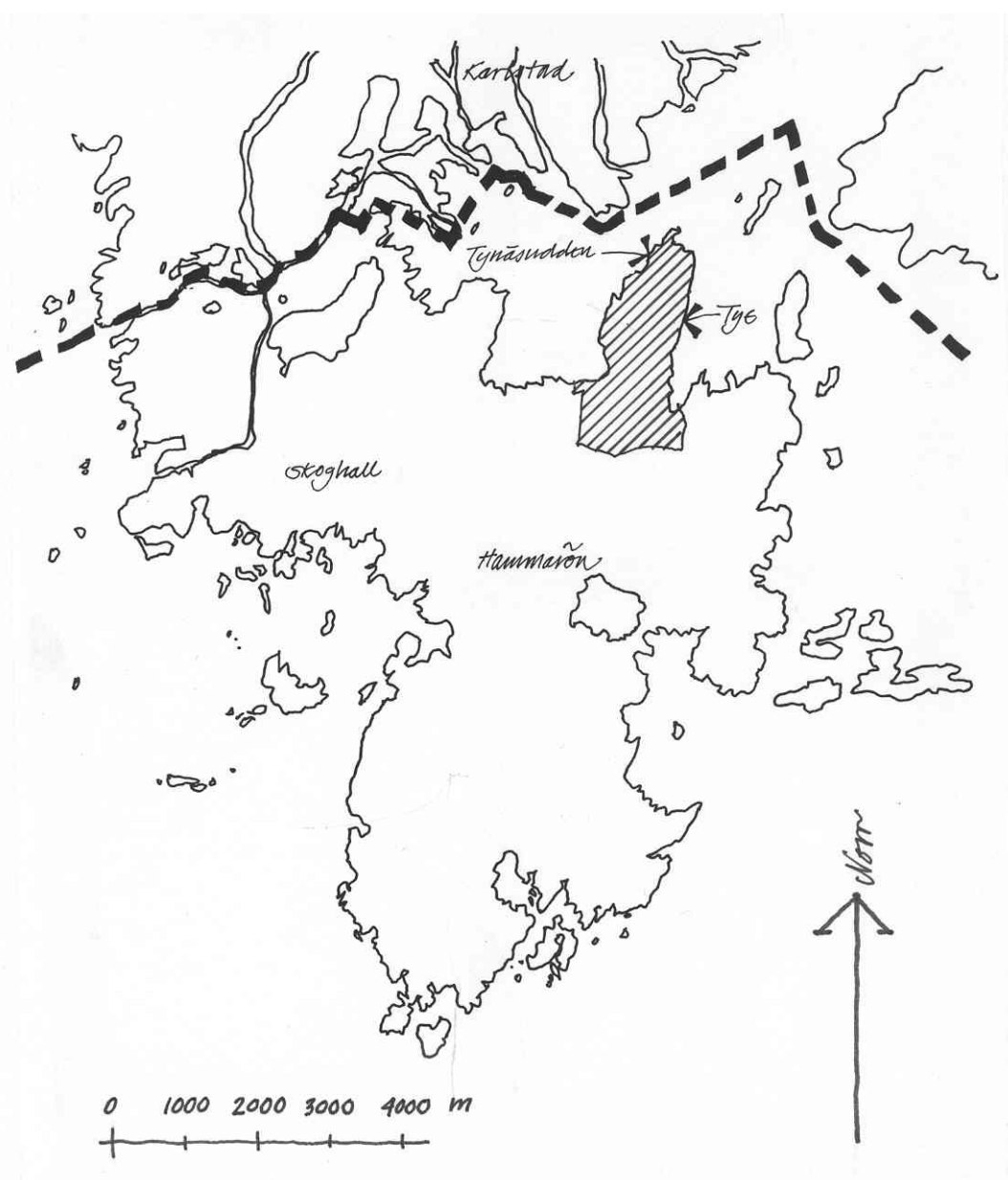
Generalplanen har ingen juridisk eller politisk status men dess intentioner har ofta ändå fungerat som riktlinjer för efterföljande bygglovsprövningar i brist på annat underlag.

En förutsättning har dock alltid varit att godtagbara avloppslösningar kunnat presenteras, oftast enskilda infiltrationsanläggningar.

Miljö- och byggnadsnämnden har numer återigen en mycket restriktiv hållning till rena nyetableringar inom Tyehalvön intill dess det finns en långsiktigt hållbar lösning på va-frågan.

1.6 Geografi och historia

Hammarö kommun består av ett antal öar i Vänern. Hammarön är den största. Tye är en halvö på öns norra sida och Tynäsudden är den nordligaste delen.

Topografi

Naturförhållandena karaktäriseras av en mycket flack topografi. På Tynäsudden ligger dock Hammaröns högsta punkt ca 27 meter över Vänerns yta. De lösa jordlagren är oftast mycket tunna och växtligheten förhållandevis mager. Mellan öarna och i sprickor i bergrunden samlades vänerleran i stråk. Dessa områden kom sedan att utgöra öns huvudsakliga odlingsmark. På Tyehalvön finns relativt stora sammanhängande jordbruksytor.

jordbruksmark vid Tye gård

Vegetation

I nordiskt växtgeografiskt sammanhang hör Hammarö till den södra barrskogsregionen. Den naturliga vegetationen är dock kraftigt kulturpåverkad av senare tidens odlings- och bebyggelseutveckling. Det är främst i strandzonerna i anslutning till renspolade hållmarker och i vissa våtmarksområden som naturliga växtsamhällen återfinns. I jordbruksmiljöerna är vegetationen i allt väsentligt ett resultat av människors och betesdjurens påverkan på marken.

Sten- och bronsåldern (-500 f.Kr)

Landhöjningen gjorde att Hammarö successivt reste sig ur Storvänern. Under bronsåldern, ca 1500-500 f. Kr, bestod nuvarande Tyehalvön av tre öar. Öarna besöktes troligen från fastlandet. Skärgårdslandskapet bör ha givit goda förutsättningar för jakt och fiske. Enstaka fynd bekräftar också detta. Ute på Tynäsudden lär också ha legat ett gravröse från tiden. I Djurklous reseskildring från Värmland 1867 noteras röset som "*flera gånger kringkastadt*". I dag återstår ingenting av denna anläggning även om rykten gör gällande att stenar från röset användes vid grundläggningen av den numer nedbrunna restaurangen.

Järnåldern 500 f.Kr-1050 e.Kr)

Från århundradena kring Kristi födelse finns de första tecknen på stadigvarande bosättningar på Hammarön. De spår i landskapet som järnåldersbonden lämnat efter sig är dock ofta svåra att skönja. De lösfynd, som med säkerhet kan dateras till järnåldern är få. Vid Västra

Tye har dock upphittats en oval eldslagningssten och en sländtrissa av täljsten.

Om lösfynden är få så ger gravarnas lokalisering en tydligare bild av förhållandena. Lämningar söder om Tye gård avslöjar att gården kan ha sitt ursprung från denna tid.

Medeltiden (1050-1520)

Samtida skriftliga dokument avslöjar att det var norra delen av Hammarön som var den egentliga bygden under medeltiden. Här fanns merparten av den odlingsbara marken. I olika sammanhang fram till den äldsta systematiska redovisningen, Gustav Vasas jordebok från 1540, namnges en tjugotal gårdar bl.a. Tye. Gårdarna låg oftast som ensamgårdar men Tye var åsatt två mantal och därmed stor nog att försörja åtminstone två gårdar eller hushåll.

Katolska kyrkan var öns största markägare under denna tid. Någon egentlig adelsklass utvecklades aldrig i Värmland. På olika håll uppnådde dock stormän ur bondeklassen frälsestatus. Gråberg och Larberg som ligger inom fördjupningsområdet var sådana frälsegods.

Nya tiden (1520-)

Ute på Tye hände sedan inte mycket förrän under senare hälften av 1600-talet. Karl XI genomförde då det s.k. indelningsverket där självägande bönder rotevis skulle garantera en av krigsmaktens soldater bostad och förnödenheter i naturprodukter. Dessa soldattorp förlades vanligen till hemmanens utkanter. Två sådana torp fanns ute på Tye-halvön. Förändringarna i odlingslandskapet från järnåldern fram till 1800-talets stora skiftesreformer var få och obetydliga.

Jordreformer

På grund av befolkningsökningen skede hemmansklyvningar och svårigheter att bruka marken uppstod när åkertegarna på sina håll inte

Gråberg

var mer än ett par meter breda. På Hammarö hade inte hemmansklyvningen varit lika omfattande som i länet i övrigt. Längst hade dock ägosplittringen gått vid västra Tye där sex åbor brukade ett hemman.

Först med laga skifte fick skiftesreformerna genomslagskraft. Konsekvenserna för bebyggelsestrukturen blev dock för Tyehalvöns del begränsade.

Gråberg är kanske den enhet på Hammarö som bäst illustrerar 1800-talets mer sammanhållna agrarbebyggelse från tiden före eller omkring skiftet.

Fisket

Vänern räknas till en av Sveriges fiskrikaste sjöar och fisket har under årtusenden ingått som en väsentlig del i de kringboendes levnadsmönster. Den vanligaste fiskemetoden har varit notfiske utmed de grunda stränderna. Notfisket har dock aldrig varit särskilt omfattande ute på Tyehalvön.

På de flesta håll bedrevs fisket som komplement till de agrara sysslorna. Fisket betydde i perioder faktiskt mer för invånarna än jorden.

Utveckling

Det svenska samhället genomgick under mitten och andra hälften av 1800-talet en kraftig omvandling. Tekniska landvinningar gav ökad effektivitet och industriell produktion. Jordbruk och fiske fortsatte dock att dominera men successivt växte nya verksamheter och yrkesgrupper fram på arbetsmarkanden. Industri- och servicenäringar etablerades och kommunikationsutvecklingen möjliggjorde ökad rörlighet.

Kommunikationen till och från Hammarö var dock länge bristfällig. Hammarö räknades till Värmlands fattigaste socknar. Inrättandet av reguljär båttrafik Karlstad-Hammarö 1885 innebar en brytning i den relativa isoleringen. Ångbåtsbryggan vid Västra Tye blev en viktig

rester av ångbåtsbryggan vid Tynäs

trafikpunkt och en populär samlingsplats. Någon egentlig industri- eller servicenäring i övrigt etablerades dock aldrig ute på Tyehalvön.

Hammarö blev från tiden strax före sekelskiftet 1900 en allt mer populär rekreationsmiljö för karlstadsbor. Sommartid sökte sig, särskilt om helgerna, nöjeslystna till världshuset på Tynäsudden där det var bal, andra sökte sig dit för öl och kägelspel. Kägelbanan låg strax norr om restaurangen. Här ute höll även Karlstads Segelsällskap till.

Samtidigt som båttrafiken tätnade på Hammarösjön bebyggdes de attraktiva vattennära lägena på framförallt Tynäsudden. Rika karlstadsbor lät här uppföra stora påkostade sommarvillor. De byggdes i sekelskiftesstil med rik snickarglädje på lummiga tomter. De kompletterades ofta med bostad för tjänstefolket, badhus och egen brygga.

När broförbindelse etablerades avtog den reguljära båttrafiken för att helt upphöra på 1940-talet. Så länge restaurangen fanns kvar förekom i viss omfattning, en organiserad nöjes- och turisttrafik med båt till bryggan på Tynäs. Restaurangen var i drift fram till mitten av 1970-talet. Själva byggnaden fanns kvar ytterligare några år tills den brann ner den 18 juli 1979.

2. BEBYGGELSE

2.1 Bostäder

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- kommunen skall ha ett varierat utbud av bostäder som gör det möjligt att bo kvar inom sitt område även vid förändrad livssituation,
- kommunen skall ha ett differentierat utbud av bostäder avseende lokalisering, upplåtelseformer och standard och med en sammansättning som motverkar segregation,
- förutom tillgång till lekplatser och bollplaner skall bostadsområden ha naturliga mötesplatser samt erbjuda säker miljö vad avser trafik, sundhet, buller m.m.,
- alla bostadsområden skall ha tillgång till närströvområden,
- innan nyetableringar utanför planlagda områden kan tillåtas skall kommunens va-policy finnas godkänd,
- nyetableringar utanför planlagda områden skall uppfylla ett antal förutsättningar:
 - bebyggelsen skall samlas i grupper eller lokaliseras till befintliga "bybildningar" eller bostadsgrupper,
 - bebyggelsen skall anpassas till landskapsbilden och till

- befintligt vägnät,
 - hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla byggnader och/eller miljöer,
 - tomtplatsen skall kunna erbjuda eget färskvatten och mark för omhändertagande av avlopp, eller skall avtal om detta kunna träffas med närbelägen granne, om va-policyn ej säger något annat,
 - tillräckliga skyddsavstånd med hänsyn till djurhållning skall beaktas i samband med bygglovsprövning, och
- för att motverka olämplig konvertering av fritidshus till permanentbostadshus skall arbetet med upprättandet av områdesbestämmelser fortsätta, planerna bör ha samma bebyggelse-reglerande bestämmelser som tillämpats tidigare d v s en största bruksarea av 60 kvadratmeter för huvudbyggnad och 20 kvadratmeter för komplementbyggnad.

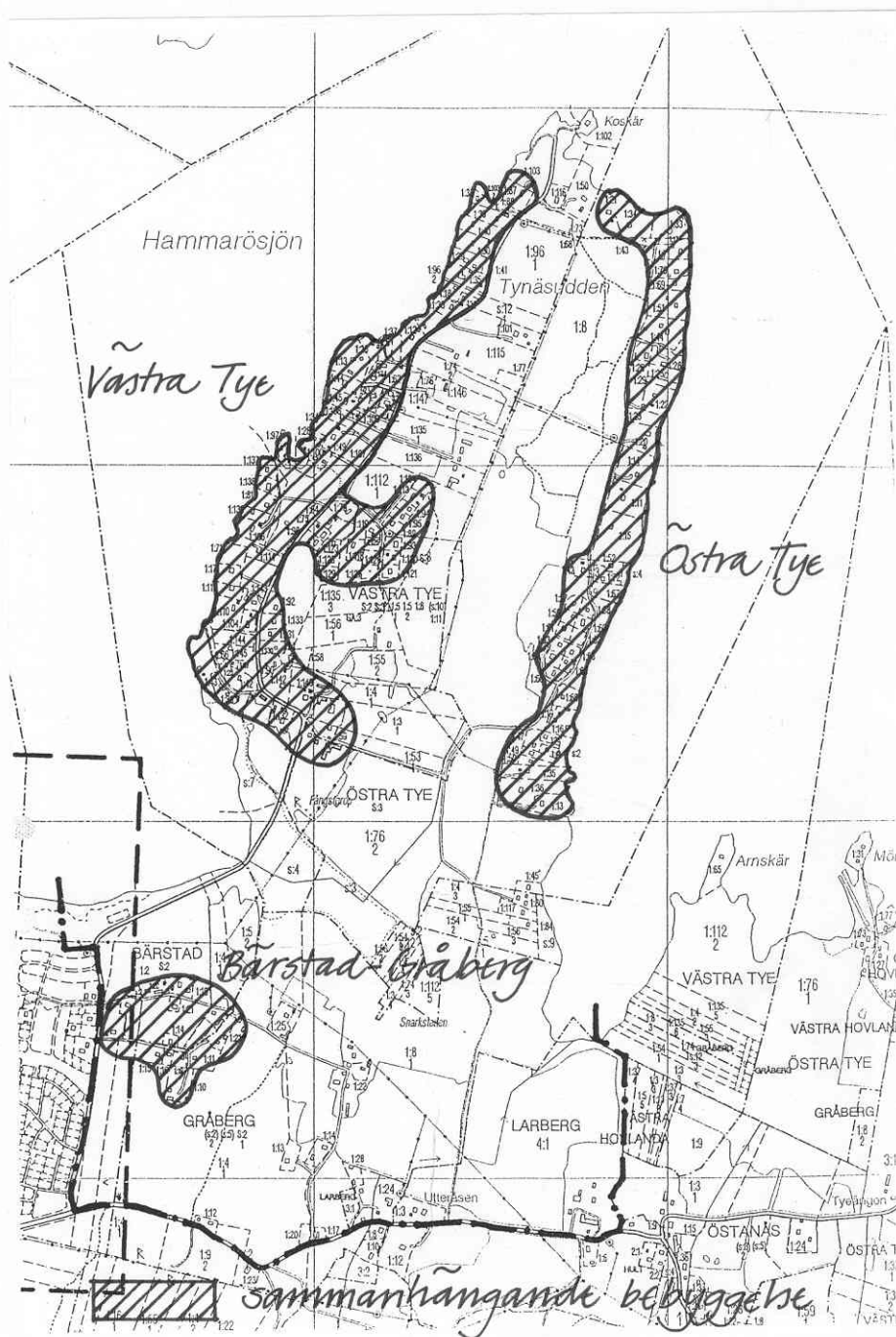
Boplatser

Historiskt var boendet inom fördjupningsområdet koncentrerat till de torp och gårdar som fanns ute på Tyehalvön och vid Bärstad-Gråberg-Larberg.

Från tiden strax före sekelskiftet blev Hammarö en allt mer populär rekreationsmiljö för karlstadsbor. Efterhand lät de här uppföra sina fritidshus i vattennära lägen. Tyehalvön var särskilt attraktiv på grund av sina reguljära ångbåtsförbindelser med Karlstad.

Efterhand från ca 1970 och framåt har en successiv förvandling från fritidsboende till åretruntboende skett. På Västra Tye har utvecklingen gått snabbast medan det på Östra Tye så sent som 1987 endast fanns fyra åretruntboende.

De fritidshus som idag finns inom fördjupningsområdet kan sägas vara de som ännu inte hunnit förvandlats. Någon nybyggnad av fritidshus förekommer i princip inte.

På Västra Tye är idag ca 65 av de totalt 75 bostadsetableringarna permanentbostäder, på Östra Tye är motsvarande siffror ca 25 av 45 och inom östra Bärstad-Gråberg finns endast något enstaka fritidshus. Totalt finns idag inom fördjupningsområdet ca 115 bostäder för permanent boende och trettioalet fritidshus.

Ute på Tyehalvön är bebyggelsen till allra största delen lokaliserad till de strandnära områdena.

ny bebyggelse på Västra Tye

I sydväst gränsar fördjupningsområdet till västra Bärstad som exploaterade under åren 1984-1990. Här finns ca 220 bostäder fördelade i villor, parhus och flerbostadshus.

Bärstad sett från norr

2.2 Annan bebyggelse

Området domineras helt av bostadsbebyggelse. Det är endast runt de större gårdarna det finns annan bebyggelse av betydelse såsom större ekonomibyggnader och liknande.

2.3 Arkitektur

Bebyggelsens arkitektur ute på Tyehalvön ger idag ett i många stycken splittrat intryck präglad av det förvandlingstryck området är utsatt för. Äldre små enkla fritidshus kan ligga granne med nya stora expressiva villor. Andra fritidshus har byggts om till oigenkännlighet.

Bland byggnaderna finns ett antal med arkitektoniska kvaliteter, framförallt några äldre, som även uppmärksammas i kommunens kulturmiljöprogram som kulturhistoriskt värdefulla.

Området Gråberg-Larberg är betydligt mer sammanhållet och domineras av äldre bebyggelse. Här finns ett antal bondgårdar med bebyggelsen känsligt inordnad i kulturlandskapet. Det gäller framför allt den lilla jordbruksbyn Gråberg och Larbergs gård, båda med vackra gårdsbildningar.

Larbergs gård

Såväl Gråberg som Larbergs gård är uppmärksammade i kulturmiljöprogrammet, se vidare under kapitel 7. KULTURMILJÖ.

3. SERVICE

3.1 Offentlig service

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- den kommunala servicen i Hammarö skall vara av god kvalitet.

Det finns idag ingen offentlig service i form av skolor eller liknande inom fördjupningsområdet.

Förskolor

Närmaste förskolor finns på västra Bärsta, Lövnäs och i anslutning till Hammar. Avståndet från Tynäsudden, längst ute på Tyehalvön, till Hammarlunden är fem kilometer.

Skolor

LM-skolor finns på såväl Hallersrud som Hammarlunden. På Hammarlunden finns även högstadieskola. Barn inom området går idag normalt låg- och mellanstadiet på Hallersrud och högstadiet på Hammarlunden. Gymnasieutbildningar finns inne i Skoghall och i Karlstad. Karlstad har eget universitet.

Skolskjuts

Lågstadiebarn med minst tre kilometers skolväg samt mellan- och högstadiebarn med minst fyra kilometers skolväg har rätt till skolskjuts.

Hälso- och sjukvård

Vårdcentraler finns på Lövnäs och inne i Skoghall. Avståndet från Tynäsudden till Centralsjukhuset i Karlstad är tolv kilometer.

Äldre- och handikappsomsorg

Äldreboende finns inne i Skoghall.

Gruppbostäder för personer med olika funktionshinder finns på ett tiotal platser inom kommunen.

Kultur

Bibliotek, samlingslokaler och liknande finns inne i Skoghall.

Hembygdsgård och kyrka finns på Lövnäs.

3.2 Kommersiell service

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- kommunen skall verka för ett mer varierat näringsliv som skapar förutsättningar för ett brett serviceutbud.

Det finns idag ingen kommersiell service inom fördjupningsområdet. Närmaste livsmedelsbutik finns på Lövnäs ca en kilometer sydväst om fördjupningsområdets sydligaste del.

Kommersiell service i övrigt finns framförallt inne i Skoghall och i Karlstad. Avståndet till Skoghall från Tynäsudden är ca tio kilometer och till Karlstad centrum 13 kilometer.

I befintlig detaljplan för den sydvästra delen av Bärstad finns en yta, i anslutning till Lövnäsleden, utlagd för handelsändamål. Någon handelsetablering har dock inte kommit till stånd.

För Tynäsudden finns stadsplan från 1979 som för den gamla restaurangtomten anger hotelländamål. Byggrätten är idag outnyttjad.

4. ARBETE

4.1 Arbetstillfällen

Det finns idag inga arbetstillfällen inom fördjupningsområdet bortsett från något enstaka i anslutning till någon av de gårdar som bedriver jordbruk.

4.2 Pendling

Arbetspendlingen sker till alldeles övervägande delen med bil till, i huvudsak Karlstad, i viss omfattning även till Skoghall.

5. FRITID

5.1 Rekreationsområden

Riksintresse

Hela Hammarö kommun är förklarat som riksintresseområde med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i området. Det är främst det rörliga friluftslivets intressen som skall beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp.

Vidare är norra Vänerskärgården, dvs. vattnet runt Tyehalvön, av riksintresse för det rörliga friluftslivet med avseende på sportfiske, båtsport, bad och naturstudier.

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- alla bostadsområden skall ha tillgång till närströvområden,
- bevara god balans mellan boendet och områden för rekreation och friluftsliv,
- upprätta ett gröstrukturprogram där bostadsnära grönområden kartläggs, skyddas och ges skötselråd,
- vandringslederna skall utgöra en viktig grund i kommande gröstrukturprogram, stor hänsyn skall tas till befintliga vandringsleder i kommunens planering, och
- gröstrukturprogrammet skall även omfatta den blå delen dvs. vattnet och dess användning, varvid placering av eventuella nya hamnanläggningar skall tas fram.

Stränder

Längs fördjupningsområdets stränder gäller strandskydd enligt miljöbalken intill ett avstånd av 150 meter från strandlinjen.

För de delar som är detaljplanelagda är strandskyddet upphävt.

Inom strandskyddsområde får inte nya byggnader m.m. uppföras och inte heller vidtas andra åtgärder som försämrar förutsättningarna för det rörliga friluftslivet. Dispens kan meddelas av miljö- och byggnadsnämnden om särskilda skäl föreligger.

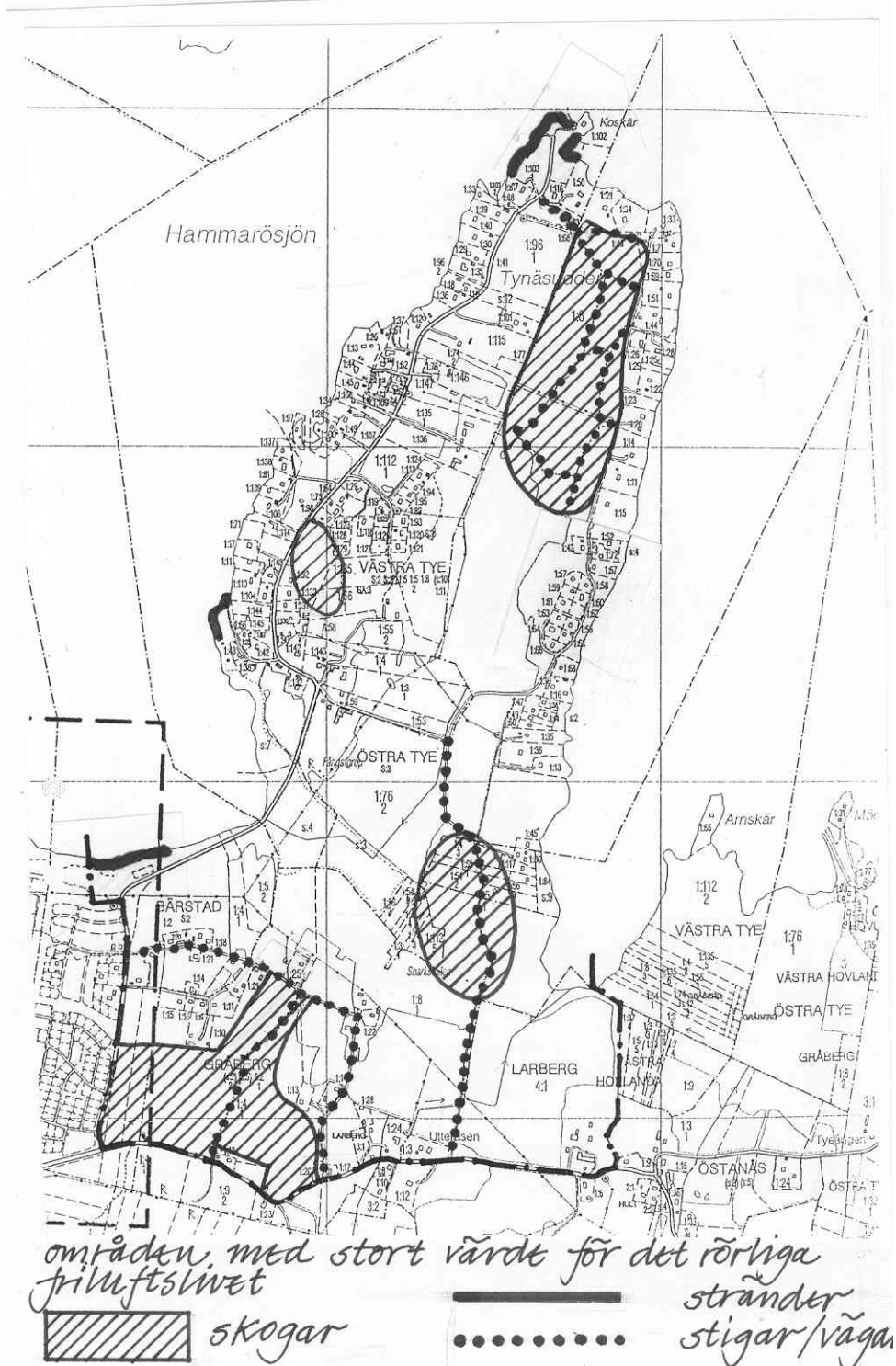
strandbild från Östra Tye

Inom fördjupningsområdet är framförallt stränderna särskilt värdefulla ur rekreationssynpunkt och då framförallt Tynäsudden. Här finns parkeringsmöjligheter, vacker utsikt över hamninloppet till Karlstad och möjligheter till sol, bad och fiske.

vy från Tynäsudden

Området har många besökare och är en stor tillgång för såväl boende inom området som för andra. Här finns också bänkar och bord men tyvärr ingen toalettmöjlighet.

Det finns även några andra strandområden som kan nås av allmänheten, bl.a. vid Västra Tye, men Tynäsudden är den mest attraktiva. I övrigt är stränderna inom fördjupningsområdet i stor utsträckning ianspråktaga för boende.

Skogar

Skogsmarken inom området har också stor betydelse för det rörliga friluftslivet och då framförallt för de boende inom området. Även de gamla väg- och stigsystemen används flitigt som promenadstråk bl.a. den gamla Tynäsvägen förbi Snarkstenen.

skog med promenadstig

5.2 Fritidsanläggningar

Det finns inga fritidsanläggningar inom fördjupningsområdet bortsett från en tennisbana långt ute på halvön som anordnats av privata intressenter.

Närmaste fotbollsplan finns på Lövnäs, bollplaner i övrigt finns i anslutning till skolorna och inne i Skoghall.

Omedelbart söder om fördjupningsområdet ligger Kileneterrängen med sina spårssystem. Själva friluftsgården ligger ca två kilometer söderut.

Ridhus med omfattande ridstigar finns vid Torp väster om Kilene, närmaste kommunala badplats vid Lövnäs och golfbana vid Sätter.

5.3 Båtsport och fritidsfiske

I anslutning till Bärstad, i fördjupningsområdets sydöstra del, finns en småbåtshamn som idag har åttiotalet båtplatser. Hamnen drivs i privat regi.

Vidare finns ute på Tyehalvön ett stort antal enskilda bryggor.

Ett omfattande fritidsfiske bedrivs i Vänern företrädesvis från båt. Landfisket inom området är relativt begränsat.

småbåtshamnen vid Bärstad

5.4 Turism

Ur turismsynpunkt är det framförallt Vänersskärgården som är särskilt intressant med möjligheter till fiske, båtsport, bad och naturupplevelser.

Inom fördjupningsområdet är det egentligen bara Tynäsudden som är ett egentligt besöksmål. På senare tid har även de mest exklusiva villorna blivit attraktioner.

6. AREELLA NÄRINGAR

6.1 Jordbruk

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- kommunen skall vara restriktiv mot annan markanvändning på jordbruksmark, vid bygglovsprövning av stall eller annan hästhållning bör samråd ske med fastigheter inom en radie på 200 meter.

Jordbruk bedrivs idag på tre gårdar inom fördjupningsområdet. Det gäller Gråberg, Larberg och Tye gårdar. Djurhållning förekommer dock bara på Gråberg.

Mindre hästgårdar finns på tre ställen inom området.

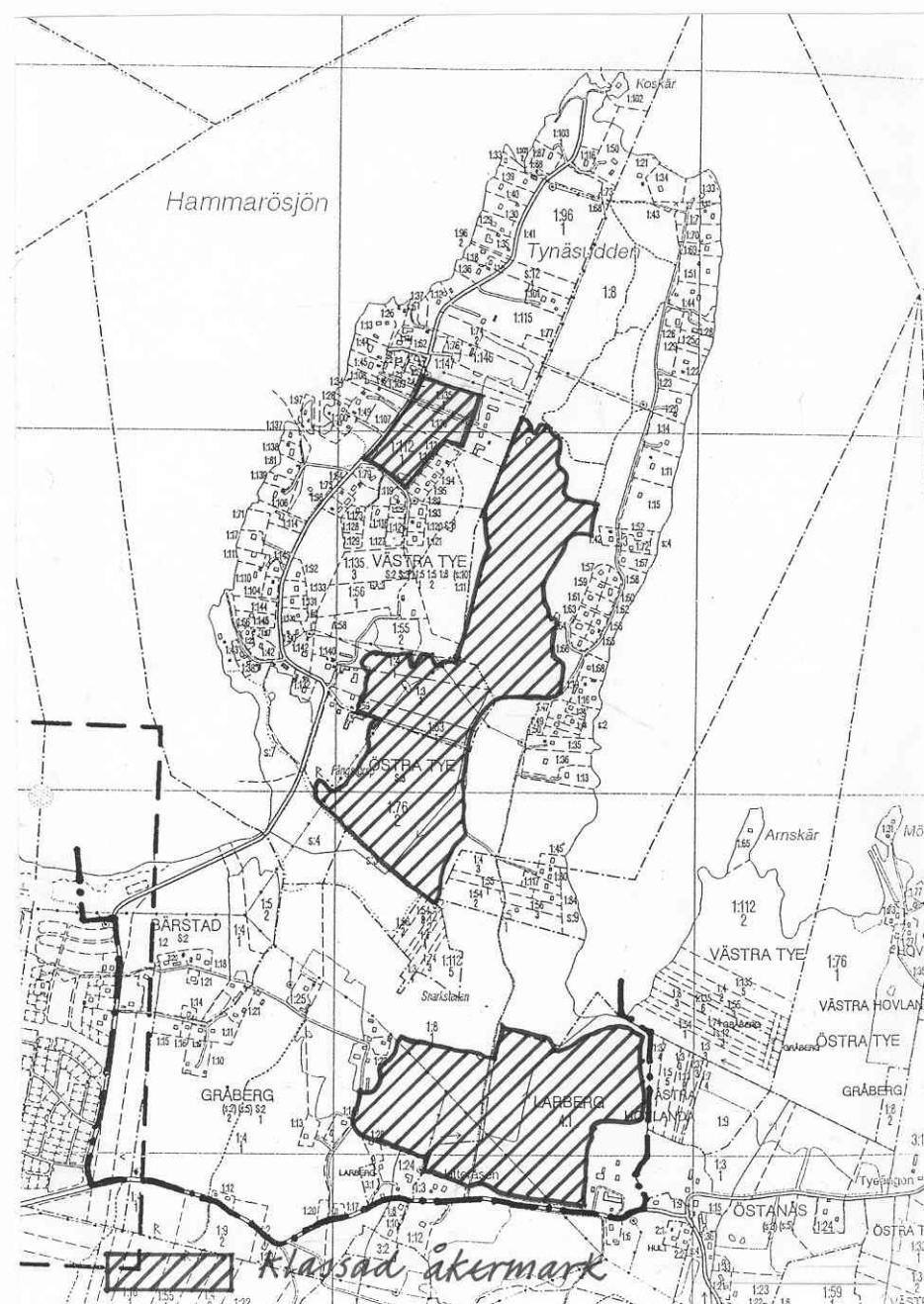
Jordbruksmarkerna sträcker sig från Gråberg i söder och ca två kilometer norrut. Den ligger centriskt på halvön och har en bredd av 300-400 meter.

Åkermarks-klassificering

I mitten av 1970-talet redovisades en klassificering av åkermarken i länet. Den gjordes av länsstyrelsen med underlag från lantbruksnämnden. Åkermarken delades in i två klasser:

1. åker som är av väsentligt intresse för jordbruket, denna åker bör i största möjliga utsträckning förbehållas jordbruket, och
2. åker som är av intresse för jordbruket, men med produktionsförutsättningar som är sämre än klass 1.

Den aktuella åkermarken tillhör klass 2.

6.2 Skogsbruk

Ca 50 % av fördjupningsområdet kan idag sägas vara skogsbeklätt.

Barrblandskog dominerar i de torrare delarna medan lövskog är mer rikligt förekommande i anslutning till de fuktigare områdena.

Skogsbruk förekommer i relativt begränsad omfattning inom fördjupningsområdet och då framförallt i form av gallring.

6.3 Yrkesfiske

Riksintresse

Vänern är av riksintresse för yrkesfisket. I Vänern sker det mest omfattande yrkesmässiga sötvattensfisket i Sverige.

På Hammarö finns idag tre aktiva yrkesfiskare. Det värdefullaste fisket är efter siklöja, lax, gös, gädda och sik.

Det yrkesmässiga fisket omedelbart runt Tyehalvön sker idag i mycket begränsad omfattning.

7. KULTURMILJÖ

7.1 Kulturhistoriskt värdefulla områden

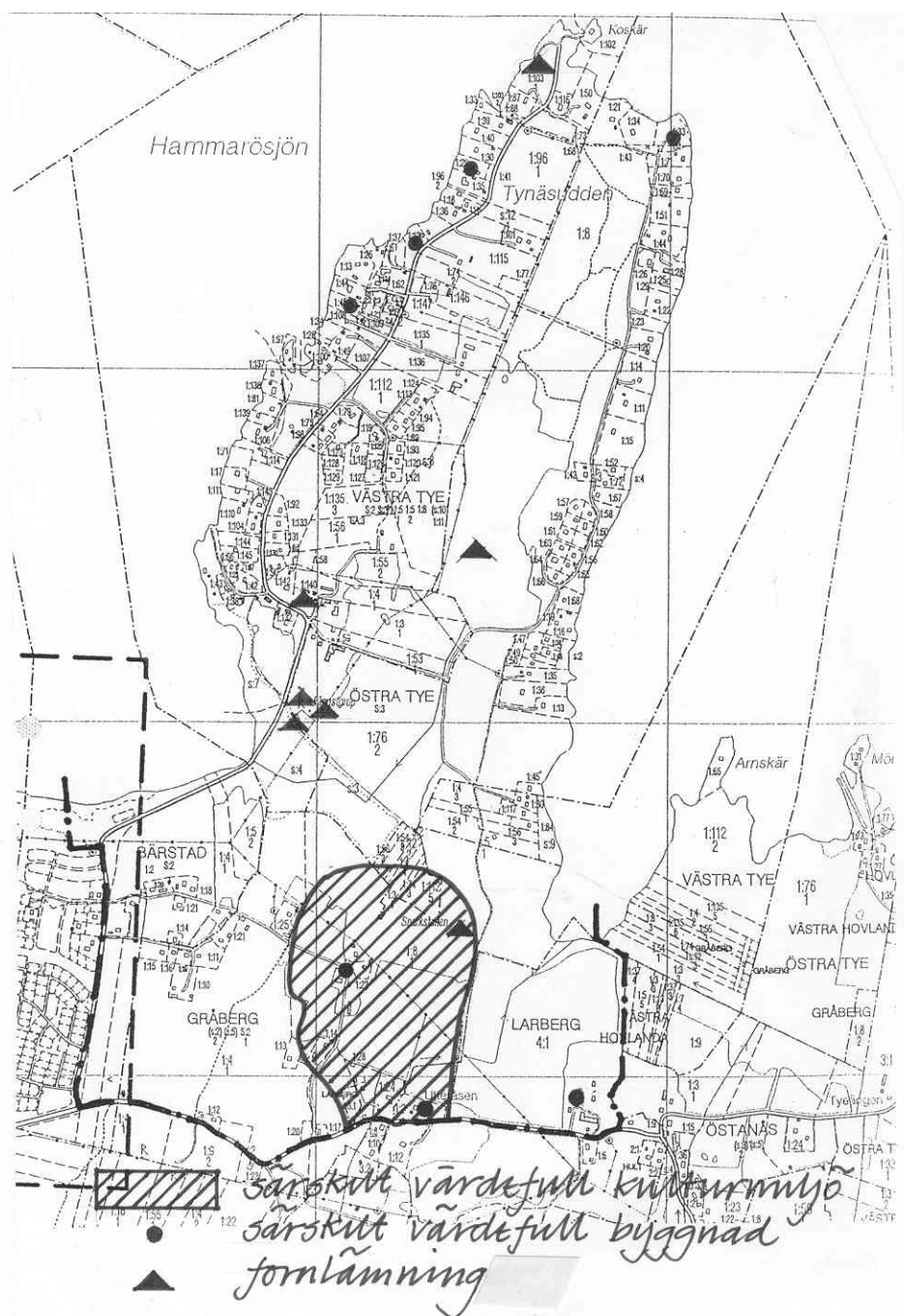
I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- kulturmiljöprogrammet skall uppdateras och ses som en fördjupning av översiktsplanen.

Riksintresse

Hela Hammarö kommun är ett riksintresseområde med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns inom området. Det är framförallt det rörliga friluftslivets intressen som särskilt skall beaktas.

Kulturmiljö-program

I det kulturmiljöprogram för Hammarö kommun som utarbetades 1990 i samarbete mellan kommunen, Värmlands Museum och länsstyrelsen har området kring Gråberg-Utteråsen uppmärksamats som en särskilt värdefull miljö. Programmet är antaget av kommunfullmäktige den 19 juni 1990.

Gråberg- Utteråsen

Bebyggelsehistoriskt kännetecknas Hammarö av agrara ensamgårdar många med medeltida eller till och med förhistoriska anor. Gråberg utgör en av de få egentliga bybildningarna inom kommunen. Här finns tre äldre jordbruksgårdar utmed en liten byväg.

Med rötter i senmedeltidens expansiva befolkningsutveckling och uppodling finns Gråberg med i skriftliga källor första gången redan 1498. I tidiga jordeböcker betecknas gården som frälsehemman men kom

senare att skattläggas. Jordbruk och kreatursskötsel har under århundraden varit bebyggelsens ekonomiska bas. För att rationellare kunna bruka odlingsmarkerna genomfördes laga skifte för byns delägare 1850.

Gråberg från väster

I gammal hagmark öster om Gråberg ligger Hammarös största flyttblock den sägenomspunna Snarkstenen. Det berättas att den framkallar ett snarkande läte och vänder sig så snart den hör kyrkklockorna i Karlstad. Den sägs ha hamnat här efter en jättes misslyckade kast mot Hammarö kyrka.

Utteråsen

Söder om Gråberg ligger Utteråsen med en stor villa i nationalromantisk stil. Den uppfördes av författaren Wenzel Björkhagen på 1910-talet. Byggnadens stilenliga utföranden med utkragad övervåning, inbyggd balkong, småspröjsade fönster och fasader av tjärad fjällpanel gör den till kommunens kanske mest spännande byggnad. Interiört finns i trapphallen målningar av Valter Kåstad och Wenzel Björkhagen.

Trots vissa moderna inslag uppvisar Gråberg den karaktäristiska bilden av en väl sammanhållen jordbruksby med äldre tidtypiska byggnader i traditionell färgsättning. Den bibehållna bebyggelsestrukturen från tiden före skiftesreformen, det omkringliggande ännu hävdade odlingslandskapet och de timrade falurödpanelade bostadshusen i en och en halv våningar på fastigheten 1:8 med tillhörande ekonomibyggnader framstår som kulturhistoriskt särskilt värdefulla delar i miljön.

7.2 Kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Kulturmiljöprogram

I kulturmiljöprogrammet från 1990 har ett antal enskilda byggnader inom fördjupningsområdet bedömts som särskilt kulturhistoriskt värdefulla, det gäller:

- Gråberg 1:8, två boningshus, bod,
- Larberg 1:3, boningshus,
- Larberg 4:1, Larbergs gård, boningshus,

Bergudden

- Västra Tye 1:12, Bergudden, boningshus,
- Västra Tye 1:39, gårdsbildning,
- Västra Tye 1:43, Tomtebo, boningshus,

- Västra Tye 1:45, boningshus,

Geijersvik

- Västra Tye 1:29, Geijersvik, boningshus,

Vänvik

- Östra Tye 1:33, Vänvik, boningshus, och
- Östra Tye 1:76, boningshus.

Av dessa byggnader har idag Västra Tye 1:39, Västra Tye 1:43 och bostadshuset på Östra Tye 1:76 rivits och i de två första fallen ersatts med nya byggnader.

tyckomhus

Under arkitekturåret 2001 pågick en landsomfattande kampanj under namnet "tyckomhus". Här skulle kommuninvånarna själva rösta fram sina favoritbyggnader. Den stora villan på Västra Tye 1:87 röstades fram som segrare i klassen "nyare byggnader" inom Hammarö kommun.

Västra Tye 1:87

Samtliga byggnader ovan saknar idag skyddande bestämmelser.

7.3 Fornlämningar

Fornminnesregistret

Fornminnesregistret är ett nationellt register med uppgifter om fornlämningar och andra kulturhistoriska lämningar. Riksantikvarieämbetet är registerhållare.

Nedan följer en förteckning över de lämningar som idag finns registrerade i fornminnesregistret för Tyehalvön:

- RAÄ-nr 14:1 Snarkstenen, plats med tradition,
- RAÄ-nr 21:1, 2, 3 två högar och en fångstgrop,
- RAÄ-nr 32:1 röse,
- RAÄ-nr 33:1 lösfynd av sländtrissa, och
- RAÄ-nr 35:1 lösfynd av eldslagningssten och sländtrissa.

Alla fornlämningar, såväl kända som okända, är skyddade enligt kulturminneslagen. Utöver själva fornlämningen är även en zon kring denna skyddad. Området kallas fornlämningsområde och storleken bedöms med hänsyn till lämningens art och betydelse.

Skog och historia

I den inventering som Skogsvårdsstyrelsen har genomfört under rubriken *"Skog och historia"* har ytterligare två lämningar noteras:

- nr 2217 torplämning med jordkällare, och
- nr 2240 backstugelämning, numera rivet.

Dessa lämningar har inget särskilt lagskydd.

I övrigt se **kulturmiljöutredning, bilaga 3.**

8. NATURMILJÖ

8.1 Landskap och natur

Riksintresse

Hela Hammarö kommun är ett riksintresseområde med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns inom området. Det är framförallt det rörliga friluftslivets intressen som särskilt skall beaktas.

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- Hammarös karaktär av skärgårdskommun skall så långt möjligt bevaras och utvecklas,
- utblickar över Vänern skall finnas så att man känner att man kommer till en ö, och
- en handlingsplan för naturvärden, grönstrukturplan, skall upprättas.

Naturvårdsinventering

Länsstyrelsen gjorde 1988 en naturinventering inom Hammarö kommun. Här har fyra områden inom fördjupningsområdet uppmärksammas.

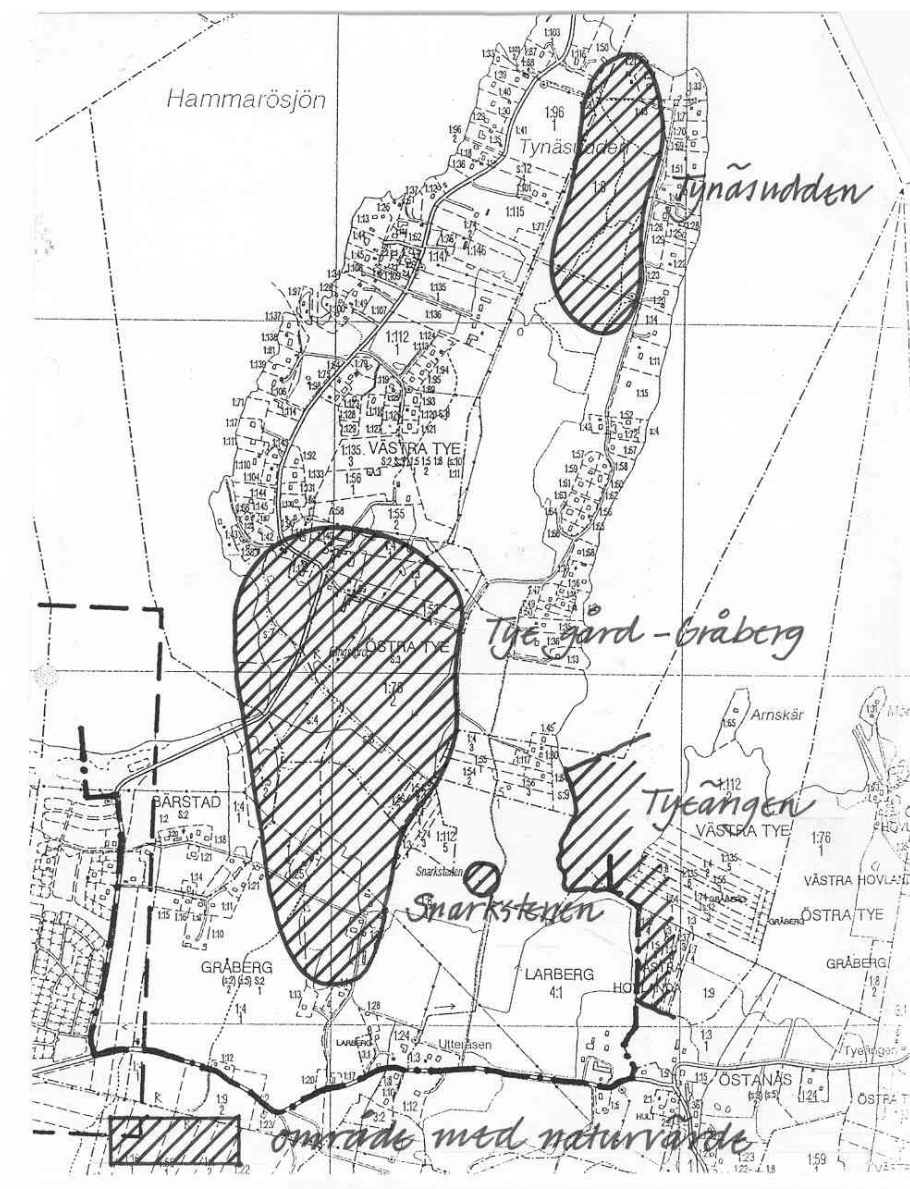
Tye gård-Gråberg

Vackert och levande odlingslandskap.

Odlingslandskapet mellan Tye gård och Gråberg är idag rationellt skött med storskaligt brukande. Trots detta uppvisar området ännu den klassiska ägofördelningen med bebyggelser på höjderna, betesmark på de obrukade sluttningarna och åkermarken på de flacka sedimentmarkerna nedanför.

En större nötbetesmark ligger vackert intill Tynäsvägen och i Gråberg finns flera stenbemängda torrbackar.

Området väster om Tynäsvägen utgörs av tidigare betad men nu igenväxande fuktområde med gräs, starr och där utanför bladvass.

fuktäng vid Tye gård

Längs skogskanterna mot den öppna marken finns lövträd och buskar vilka ger en för många organismer gynnsam bryneffekt. Söder om Tye gård finns en forntida fångstgrop.

Området är inte värdeklassat utan har getts beteckningen "*vacker landskapsbild*".

Snarkstenen

Kommunens största flyttblock. Blocket som består av röd gnejs har måtten 3,5 x 5 x 7 meter. Västra sidan av blocket är avjämnd och påminner om en rundhälls stötsida.

Snarkstenen

Snarkstenen är tillgänglig från en gammal körväg från Östra Tye. Den omges av ett glest björkhagsbestånd.

Området är inte värdeklassat.

Tynäsudden

Nordöstra delen av Tynäsudden utgörs av en höjdrygg med nordsydlig sträckning. Enligt Magnusson, N.H. och Sandegren (1933) skall höjden vara hyperitförande. Hyperitförekomsten och därmed förutsättningar för rikmarksflora är dock mer begränsad än vad som anges på kartbladet.

Dominerande vegetationstyp är en ca 70-årig talldominerad blandskog med fältskikt av hållmarks- och blåbärstyp (mosaik). Enbuskar och betespåverkade björkar vittnar om tidigare perioder med skogsarbete. Torrträd och lågor förekommer sparsamt. Någon välutvecklad hyperitflora kunde inte konstateras, däremot har området ett visst värde som strövområde för boende i området.

Området är inte värdeklassat.

Tyeängen

Området gränsar till fördjupningsområdet i sydöst.

Det är ett igenväxande fuktängsområde med några talldungar, lövträdsbestånd och i norr anslutande vassbälten.

Området består av den låglänta terrängen mellan Tye i väster och bebyggelsen vid Haget i öster. I söder bildar ett västnordvästgående dike gräns.

Tyeängen sedd från Gråberg

Vänerlera är dominerande jordart. De nu med fastlandet införlivade holmarna Arnskär och Mörtskär är bergryggar delvis täckta av grövre svallsediment. Tidvis är de lägsta delarna ställda under vatten och även sommartid är delar av området ordentligt blött. En skyddsinvallning fanns förr norr om Larbergs gård. Den är dock numera borttagen och inslaget av våtmark har åter ökat. Enligt den ekonomiska häradskartan från 1890-talet har större delen av området nyttjats som slåttermark. På torrare delar med grövre sediment bedrevs åkerbruk. Rester av gamla torp-ställen finns i den östra delen och söder om Arnskär.

Området bedöms tillhöra värdeklass 3, dvs. högt naturvärde.

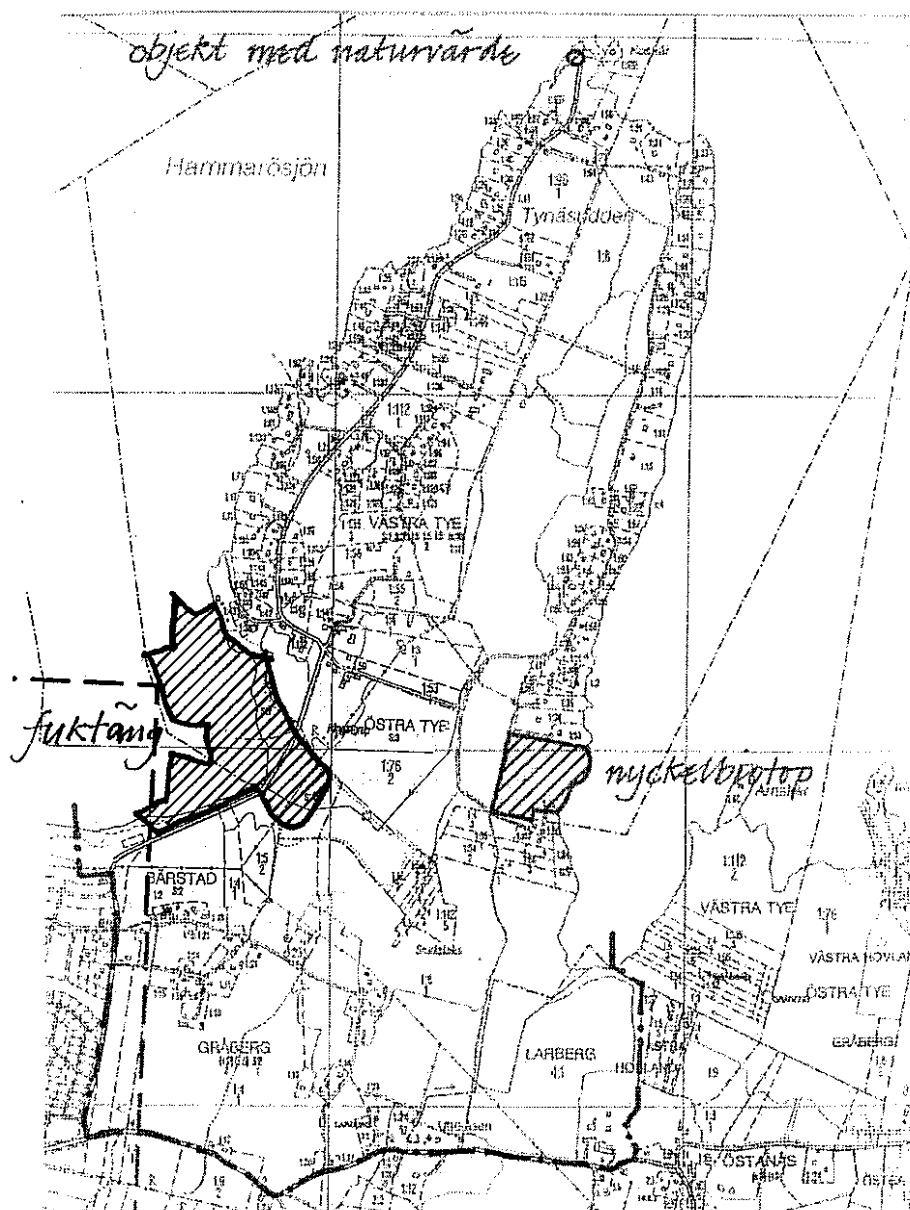
Ängs- och hagmarksinventering

I den ängs- och hagmarksinventering som länsstyrelsen genomförde 1989, har ett objekt inom fördjupningsområdet uppmärksamrats. Det sju hektar stora området, en fuktäng, ligger omedelbart söder om Tye gård. Det avskärmas från Väneren av Tynäsvägen. Stora delar av angränsande marker är nötbetade fuktängar. Dessa har delvis utgjort slåttermark, men har på senare tid i möjligaste mån plöjts upp.

Under 2002 - 2004 gjordes en nationell uppföljning av inventeringen från 1989 som medförde vissa förändringar. Den norra delen av det tidigare ängs- och hagmarksobjektet har bedömts ha för stor påverkan av kväve och insådda arter för att ingå i den nya inventeringen. Den södra delen av objektet pekades ut tillsammans med ett större område västerut som restaurerbart. Det är i första hand dess kvaliteter som fuktäng som avses. Att marken hamnar i klassen restaurerbar innebär att den har kvaliteter men att statusen är så dålig att det behövs ett omfattande arbete för att få marken i god hävd.

Nyckelbiotoper m.m.

I Skogsvårdstyrelsens inventering har två områden inom fördjupningsområdet uppmärksamats.

nyckelbiotop

Det ena är klassat som "nyckelbiotop" och ligger på Tyehalvöns sydöstra del. Området ligger i en relativt brant österslutning, har barrblandskog och gränsar till Väneren. Närmast stranden finns många kvarstående lövträd efter avverkning, lövföryngringen är riklig. Det finns rikligt med död ved inom området. En ovanlig vedsvamp, aspticka, finns inom området liksom mindre hackspett. Området bör lämnas för fri utveckling.

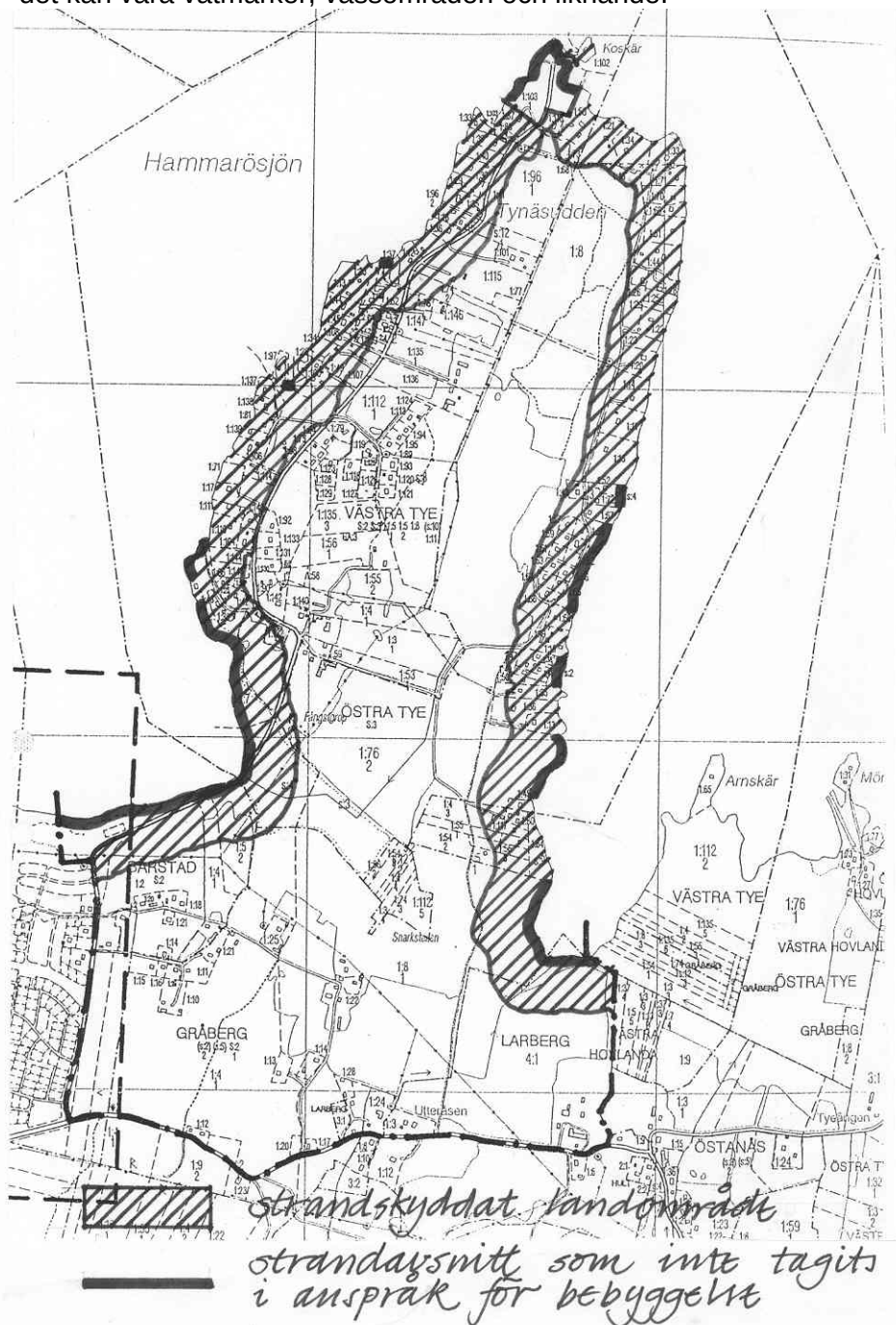
objekt med naturvärden

Det andra området klassas som "objekt med naturvärden". Det har höga naturvärden som kan sägas vara "framtidssnyckelbiotoper". Det aktuella området finns på Tynäsuddens nordspets och utgörs av en dunge äldre tallar med omgivande hållmarker. Talltickor växer på några av tallarna: Här finns även ett fåtal vartbjörkar och rönnar.

Ytterligare naturvärden finns inom området, se **översiktlig biotopkartering och naturvärdesbedömning, bilaga 4.**

8.2 Stränder och strandskydd

Stränderna inom fördjupningsområdet är till 75 % ianspråktagna för bebyggelse. Det är framförallt de attraktivare delarna som utnyttjats. Ofta är dock de mindre attraktiva delarna mer intressanta som biotoper, det kan vara våtmarker, vassområden och liknande.

Längs fördjupningsområdets stränder gäller strandskydd enligt miljöbalken intill ett avstånd av 150 meter från strandlinjen.

För de delar som är detaljplanlagda är strandskyddet upphävt.

Inom strandskyddsområdet får inte nya byggnader m.m. uppföras och inte heller åtgärder vidtas som väsentligt försämrar livsvillkoren för djur-

och växtarter. Dispens kan meddelas av miljö- och byggnadsnämnden om särskilda skäl föreligger.

De södra delarna av strandområdena består delvis av sankmark. Sankmarken utbreder sig något längre norrut på den östra sidan än på den västra. Vass förekommer framförallt i anslutning till sankmarken men även på den norra strandsträckan finns betydande vassbälten.

9. TRAFIK

9.1 Biltrafik

I den kommuntäckande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- Hammarö skall ha goda kommunikationer såväl inom som till och från kommunen,
- kommunens tillfartsvägar skall vara välkomnande och vackra, estetiska värden skall tillmätas stor betydelse,
- för att erhålla snabba kommunikationer till Karlstad är det viktigt att Hammaröleden och Dingelsundsvägen men även anslutningslederna Gunnarskärsleden och Lövnäsleden bibehåller sin karaktär som trafikleder, och
- en fortsatt upprustning av vägnätet till de yttre delarna skall ske, dock inte på landskapsbildens eller på kulturmiljöns bekostnad.

Vägnät

Från Lövnäsleden, väg 561, leds trafiken via Tynäsvägen, väg 565, ut på Tyehalvön. Vid Tye gård fördelas trafiken till bebyggelsen på östra respektive västra sidan i ett vägskal mellan befintlig gårdsbebyggelse.

För Lövnäsleden och Tynäsvägen är Trafikverket väghållare. Väghållare för Östra Tyevägen är en vägsamfällighetsförening. För vägen utgår kommunala bidrag.

Enligt väglagen är det förbjudet att inom ett område av 12 meter från allmän väg, utan länsstyrelsens tillstånd, uppföra byggnader eller liknande som kan inverka menligt på trafiksäkerheten. Förbudet kan upphävas genom detaljplan.

Standard

Lövnäsleden är av god standard fram till ca 200 meter öster om Tynäsvägens anslutning, vägbredden är ca 9 meter.

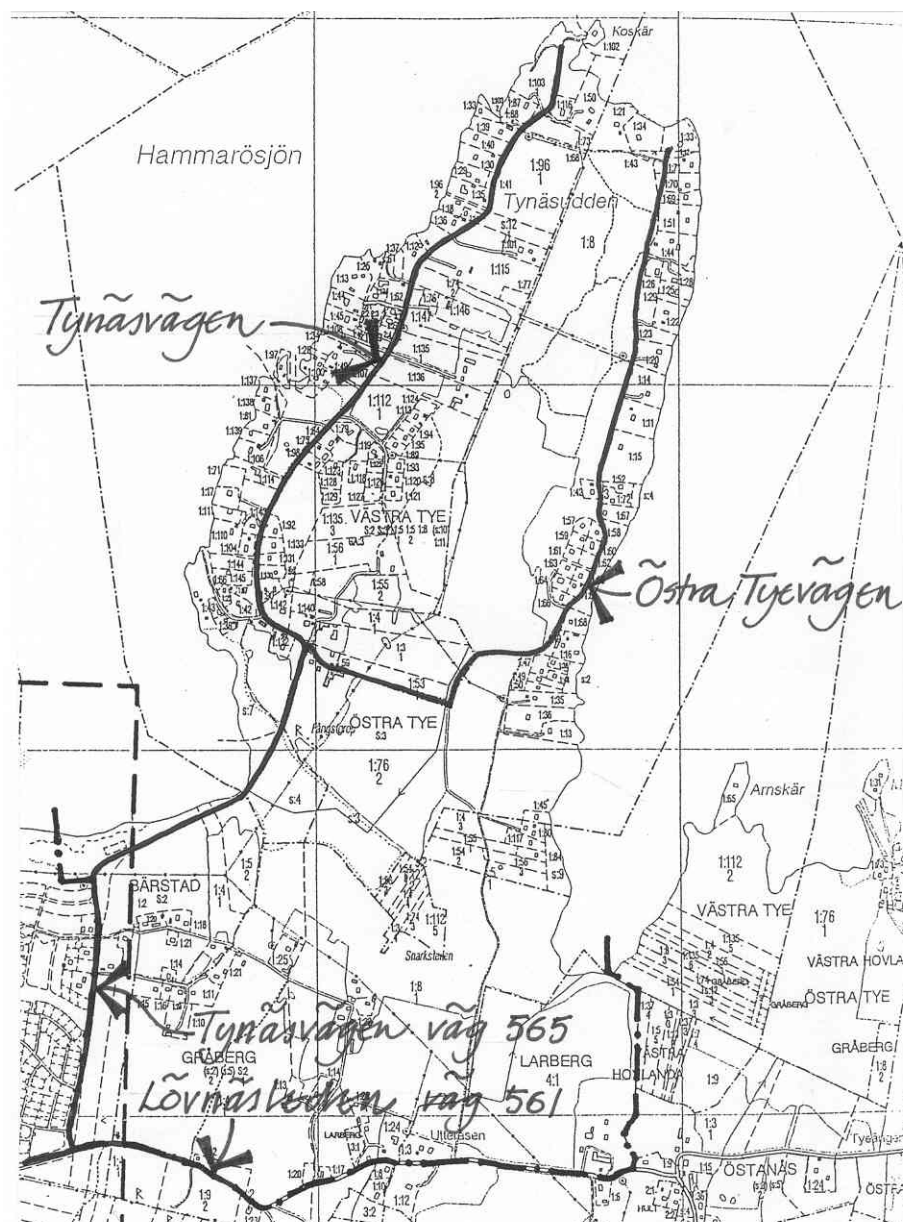
Tynäsvägen är ombyggd i avsnittet förbi Bärstad till god standard. Därefter minskar vägbredden till ca 6 meter. Ute vid Tynäsudden slutar vägen i en vändplats. Åtskilliga tomtutfarter förekommer.

Östra Tyevägen är endast ca 3,5 meter bred och försedd med mötesplatser. Möjlighet att vända finns i anslutning till fastighetsinfarter där

vägen slutar i norr. Vägens längd är ca två kilometer. Anslutningen till Tynäsvägen vid Tye gård håller låg standard. Där föreligger siktproblem och konflikter med befintlig bostads-/jordbruksverksamhet.

Trafikmängd

Trafikmängden på Lövnäsleden utmed planområdets södra gräns beräknas uppgå till ca 1 200 fordon per årsmedeldygn 2008. Motsvarande trafikmängd på Tynäsvägen, i den sydvästra delen, beräknas till ca 1 100 fordon.

Östra Tyevägen

Olyckor

För Tynäsvägen från Lövnäsleden ut till Tynäsudden har under perioden 1 januari 1996 till 31 december 2000 rapporterats fyra olyckor varav tre viltolyckor och en singelolycka.

På Lövnäsleden inom det aktuella avsnittet har inga olyckor rapporterats under motsvarande period.

I övrigt se **trafikutredning, bilaga 2**.

9.2 Gång- och cykeltrafik

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- separata cykelbanor bör byggas längs vägar och leder så att man når mål som Skoghalls centrum, Kilene, Sätter skolor o.dyl. på ett trafiksäkert sätt, och
- en cykelledsplan som är tidsatt skall tas fram.

I anslutning till Tynäsvägen inom Bärstad finns separat gång- och cykelväg utbyggd. Västerut ansluter vägen till befintlig gång- och cykelvägsnät.

Ute på Tyehalvön finns inga gång- och cykelvägar utbyggda.

9.3 Kollektivtrafik

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- kollektivtrafiken skall förbättras så att den uppfattas som ett verkligt konkurrenskraftigt alternativ till bilen, och
- separata bussgator skall övervägas på vissa ställen, och
- Hammarö skall ha goda kommunikationer inom som till och från kommunen.

Busstrafik

Tyehalvön trafikeras idag med två fasta bussturer. Den ena går på morgonen från Tynäs/Rud till Lövnäs för byte mot Karlstad eller Skoghall och den andra samma väg tillbaka på eftermiddagen. Turerna går endast vardagar och gör uppehåll under skolloven.

Värmlandstrafik svarar för busstrafiken.

Kompletterings- trafik

Vidare betjänas området av s.k. kommunal kompletteringstrafik i form av taxi. Det innebär att man på vissa bestämda tider kan beställa en taxiresa in till Skoghall för anslutning till Karlstad. Avgiften för denna motsvarar vad en bussresa skulle ha kostat. Det finns idag fem turer måndag-fredag med denna möjlighet.

Båtbustrafik

Under sommaren upprätthålls reguljär båtbustrafik mellan bl.a. Karlstad och Hammarö med hållplats vid Lövnäs ca en kilometer sydväst om fördjupningsområdet.

9.4 Sjöfart

Farleden in till Karlstads hamn ligger i Hammarösjön omedelbart norr och väster om fördjupningsområdet. Här fraktas årligen ca 750 000 ton gods. Stora delar av Karlstads hamnområde ligger inom Hammarö kommun.

10. FÖRSÖRJNING

10.1 Vatten och avlopp

Enligt lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar skall kommunen sörja för eller tillse att allmän va-anläggning kommer till stånd, så snart detta kan ske, om vattenförsörjning och avlopp för befintlig eller blivande bebyggelse behöver ordnas i ett större sammanhang med hänsyn till hälsoskyddet. Länsstyrelsen kan vid vite ålägga kommunen att fullgöra denna skyldighet.

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- ytterligare en matarledning för vatten tas fram i östra delen av kommunen,
- kommunen skall verka för ett lokalt omhändertagande av såväl dagvatten som lakvatten för att förbättra slamkvaliteten vid reningsverket, och
- kommunen skall upprätta en kommunövergripande va-policy som redovisar hur anslutningar skall ske till reningssystemen samt hur enskilda anläggningar skall minimeras för att naturvärdena, dricksvatten- och badvattenkvaliteten skall värnas för kommande generationer.

Vatten

De flesta fastigheterna inom fördjupningsområdet har idag eget vatten. Det finns åtminstone ett sextiototal brunnar inom området. De geologiska förhållandena medför att många har bristfällig vattenkvalitet. Förhöjda halter av järn, mangan, fluor, klorid och radon förekommer. Ett trettiototal fastighetsägare inom Västra Tye är med i en vattenförening som köper kommunalt vatten. Leverans sker via ledning i sjön.

Anläggningarnas status varierar.

Kommunalt vatten finns idag framdraget till Bärstad.

Några fastigheter inom Bärstad-Gråberg är idag anslutna till nätet.

Hammarö kommun får idag sitt kommunala vatten från Karlstad. Det leds via en tryckstegringsstation vid Vidöåsen. Vattentrycket i ledningsnätet balanseras av vattennivån i vattentornet vid Lillängen.

Avlopp

Det finns i huvudsak endast privata avloppsanläggningar inom fördjupningsområdet. En stor del av dessa är i dåligt skick och skapar idag olägenheter av olika slag. bl.a. besvärande lukt.

Det beräknas finnas ca 75 anläggningar inom området. Några fastighetsägare har gått samman och anordnat gemensam anläggning.

Kommunalt avlopp finns idag framdraget till Bärstad.

Några fastigheter inom Bärstad-Gråberg är idag anslutna till nätet.

Idag leds det kommunala avloppet till avloppsreningsverket vid Vidön via ett antal pumpstationer.

Sedan 2006 finns också ett avloppsreningsverk vid Sätter.

I övrigt se separat **va-utredning, bilaga 1**.

10.2 Energi

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- uppvärmning med el skall minskas på sikt och ersättas med andra energiformer,
- energiplanen skall följas upp och revideras vartannat år,
- utbyggnad av fjärrvärmenätet, framförallt i villaområden, skall fortgå, och
- kommunen ställer sig bakom fortsatta utredningar av en vindkraftpark med lokalisering i första hand vid Gäslingegrund i Väneren.

El

Fördjupningsområdet strömförsörjs idag från en fördelningsstation som ligger i korsningen Lövnäsleden-Hallersrudsleden ca 600 meter sydväst om fördjupningsområdet.

Inom området finns sedan ett antal nätstationer. Distributionen sker i huvudsak via luftledningar.

Fortum är nätägare.

Värme

Det finns ingen fjärrvärme inom fördjupningsområdet.

Uppvärmning av befintlig bebyggelse sker idag via egna anläggningar.

10.3 Tele och data

Befintligt telenät inom fördjupningsområdet är inte dimensionerat för ett ökat antal fastigheter. Skanova förvaltar nätet.

Det finns idag inga radiomaster för mobiltelefoni inom området. Det finns heller inget separat datanät.

10.4 Avfall

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- återvinningscentral och mindre återvinningsstationer skall anläggas i närheten av bostadsområden.

Kommunens avfallshantering beskrivs i renhållningsordningen och avfallsplanen.

Återvinningssystemet för hushållsavfall är utbyggt i enlighet med kommunens avfallsplan från 1993. Papper, glas, träavfall, vitvaror, kompost, textil, miljöfarligt avfall inklusive batterier och elektronikavfall återvinns.

Papper, glas och batterier återvinns vid särskilda återvinningsstationer. Närmaste station i förhållande till det aktuella området finns på Lövnäs i anslutning till livsmedelsbutiken. Övrig återvinning sker idag på Mosstorpstippen.

Hela fördjupningsområdet ligger inom hämtningsområdet för övrigt hushållsavfall. Det ligger dock utanför tätorten och har därmed hämtning var fjortonde dag, för fritidshus endast under tiden 15 maj till 15 september.

Hämtning sker genom renhållningsentreprenör som kommunen anlitar.

11. MILJÖ OCH HÄLSA

11.1 Störningar

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- risken för markföroreningar måste beaktas tidigt vid all planering/projektering, i detaljplanens miljökonsekvensbeskrivning skall en redovisning av tidigare verksamheter finnas med,
- miljökvalitetsnormer har meddelats för halterna i utomhusluft av kvävedioxid, svaveldioxid och bly. Kommunen skall genom beräkningar/mätningar ta fram ett underlag för den fortsatta planeringen så att inte normerna överskrids,
- kommunen skall arbeta för att andra uppvärmningsformer införs i områden där det är olämpligt med vedeldning,
- beräkning av trafikbuller skall göras i varje lovprövning där störningar kan förväntas, ingen skall utsättas för högre ekvivalent bullernivå utomhus från vägtrafik än 65 dBA, vid nyexploatering i område med låg bakgrunds nivå skall ingen vid sin bostad eller arbetsplats utsättas för högre ekvivalentnivåer utomhus än 55 dBA, byggnaders vägg- och takkonstruktioner skall vara sådana att de regionala målen för bullernivåer inomhus uppnås,
- kommunen skall verka för ett ökat nyttjande av godstransporter på järnväg och båt för att avlasta vägtrafiken, för allmänhetens vidkommande skall allmänna kommunikationer och utbyggnad av cykelvägar främjas, och
- vid lokalisering av bostäder och verksamheter skall Boverkets allmänna råd och riktlinjer "Bättre plats för arbete" ge vägledning för vilka skyddsavstånd som skall beaktas vid planering.

Trafikbuller	Det förekommer idag inga direkta trafikbullerstörningar inom området. Det minsta avståndet mellan väg och bostad förekommer i anslutning till Tye gård där avståndet mellan husfasad och vägmitt är 10-12 meter.
Kraftledning	Elektriska ledningar ger upphov till elektromagnetiska fält. Magnetfältets styrka avtar snabbt med avståndet och ökar med strömstyrkan. Även om det idag inte finns några vetenskapliga belägg för ohälsa i form av elöverkänslighet, cancer eller annat i samband med elektromagnetiska fält har Sverige valt att iakta en viss försiktighet i samband med bebyggelse i närheten av kraftledningar och andra anläggningar som ger förhöjda elektromagnetiska fält. En vägledning angående försiktighetsprincipens tillämpning har utarbetats gemensamt av Arbetarskyddsstyrelsen, Boverket, Elsäkerhetsverket, Socialstyrelsen och Strålskyddsinstitutet. Inom området finns idag ett antal mindre kraftledningar om 10 kV och någon nätstation. Inga bostäder bedöms idag ligga inom riskzonen för skadlig elektromagnetisk strålning. Vidare har Elsäkerhetsverket tagit fram starkströmsföreskrifter som utifrån elsäkerhetssynpunkt reglerar minsta tillåtna horisontella avstånd mellan spänningsförande ledning och byggnadsdel. Förenklat gäller för ledningar med en spänning på högst 55 kV ett minsta säkerhetsavstånd på fem meter och för ledningar över 55 kV tio meter.
Lukt	Det stora antalet privata avloppsanläggningar och deras skick jämte markens beskaffenhet med berg i dagen och tunna jordlager gör att luktproblem stundtals uppstår inom området.
Luftkvalitet	Mätningar av luftkvaliteten med avseende på förekomst av NO_x (kväveoxider) och SO₂ (svaveldioxid) gjordes regelbundet i gatumiljöer på Hammarö fram till mitten av 1990-talet. Resultaten underskred med god marginal Naturvårdsverkets gränsvärden varför fortsatta mätningar ansågs onödiga. Även mossprover har tagits, bl.a. ute på Tyehalvön, för att mäta utsläppen av tungmetaller till luft. Även dessa har legat klart under Naturvårdsverkets gränsvärden och är jämförbara med andra uppmätta värden inom regionen Hammarö-Karlstad-Forshaga-Kristinehamn-Kil-Säffle.

11.2 Mark och vatten

Mark

Inom området förekommer i princip endast privata avloppsanläggningar. Avloppsanläggningarnas kvalitet varierar och i perioder har inom vissa områden uppstått besvärande lukt. Detta tyder på att det förekommer okontrollerat utläckage av dåligt renat avloppsvatten.

I anslutning till Bärstads småbåtshamn finns en punktförekomst av förorenad mark noterad. Enligt uppgift skall det vara en utfyllnad med berg och jordmassor, exakt vad som ingår är okänt.

I övrigt finns inga kända markföroreningar inom fördjupningsområdet. Det finns heller inga historiska belägg för att det skulle ha förekommit verksamhet som kunnat medföra föroreningar av marken. Området har under lång tid utgjorts av natur- och jordbruksmark. Från sekelskiftet 1900 började fritidshus uppföras på den norra delen av halvön.

Någon kommunomfattande undersökning över förekomsten av markradon finns inte gjord. Det finns dock inget som tyder på att fördjupningsområdet utgör något högriskområde även om förhöjda halter har uppmätts i vissa dricksvattenbrunnar.

Vatten

Vänervattnets kvalitet är förhållandevis god. Det är tjänligt som badvatten och det finns heller inga restriktioner när det gäller fisken.

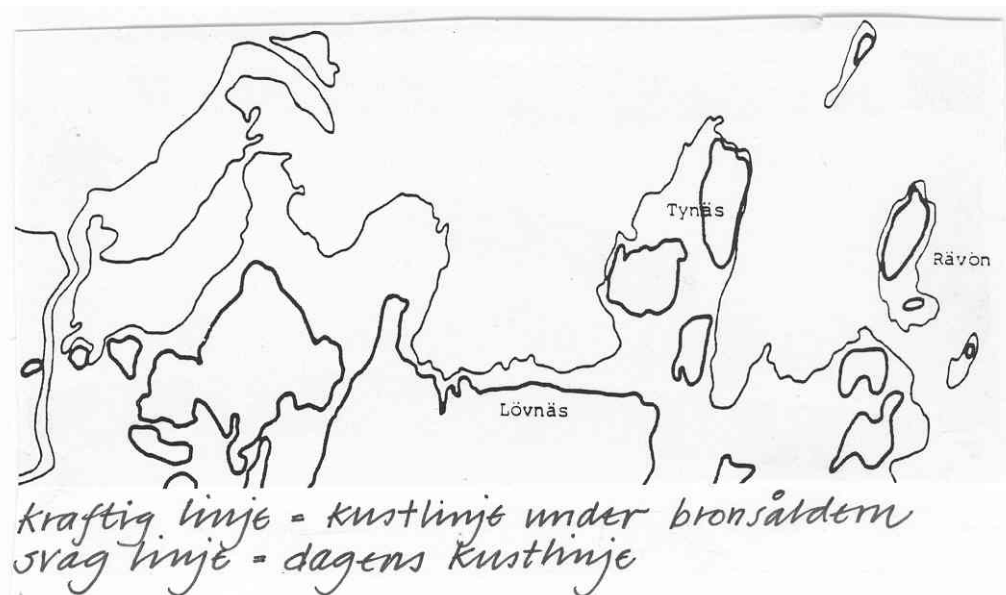
Inom området finns ett stort antal privata brunnar. Risk finns att vattentäkterna påverkas mikrobiologiskt med tanke på risken för utläckage av avloppsvatten.

Grundvattenkvaliteten inom området är bristfällig.

11.3 Geologi

Geologiskt tillhör Hammarö den stora sydsvenska järngnejsformationen, som täcker en stor del av västra och sydvästra Sverige. Denna, som här utgörs av en närmast jämn yta, ett s.k. peneplan, räknas till landets äldsta berggrund med en uppskattad ålder av omkring 1800 miljoner år. Bland bergarterna i den speciella Hammaröformationen märks förutom förgnejsade graniter också amfibolit, hyperit, kvartsiter och vulkaniska bergarter. En utpräglad bandstruktur kännetecknar berggrunden och vissa amfibolitband kan följas mycket långa sträckor.

De grova dragen i landskapet är formade genom erosion och förkastningar. Ytformerna har sedan finlipats i samband med istiderna. Infruset och osorterat stenmaterial avlastades vid avsmältningen som ett moräntäcke av varierande tjocklek. Den s.k. Snarkstenen vid Tye är ett exempel på större moränblock som isen avsatt.

Hela Hammrös yta var vid senaste isavsmältningen täckt av vatten. När ön successivt höjde sig ur havet utövade bränningar och strandströmmar en stark påverkan på de lösa jordlagren. Morän förekommer huvudsakligen som tunna lager eller utfyllnader i berggrundssvackor.

Landhöjningen gjorde att den tidigare havsviken isolerades och omkring 6 500 f.Kr. avsnördes som en insjö med en vattenyta ungefär dubbelt så stor som nuvarande Vänerns. Vågornas bearbetning resulterade i utspolning och omlagring av stora mängder ler-, sand- och gruspartiklar. Karaktäristiskt för Hammarö är att vänerleran avsattes i långa smala stråk som följer sprickor i den underliggande berggrunden. Dessa stråk har senare kommit att utgöra öns huvudsakliga odlingsytor.

11.4 Risker

I den kommunomfattande översiktsplanen görs följande ställningstaganden:

Visioner och ställningstaganden

- kommunen skall i sin planering iaktta den redovisade försiktighetsprincipen, vid detaljplaneläggning skall beaktas att tillträde till kraftledningarna för reparation och underhåll möjliggörs,
- vid hantering av buller- och vibrationsfrågor kring befintlig järnväg skall kommunen beakta Banverkets policy framtagna i samarbete med Naturvårdsverket "Buller och vibrationer från spårbunden linjetrafik, Riktlinjer och tillämpning", S02-4235/SA60,
- vägvalsstyrning skall införas, i första hand, för fordon med farligt gods, men även för övrig tung trafik, och
- lokalisering av ny bebyggelse intill Vänern skall ske så att inte skador uppkommer på byggnader eller avloppsanläggningar på grund av höga vattennivåer, vid nybyggnad bör golvnivån placeras lägst på nivån +46,50 (RH 00 lokalt höjdsystem).

- Godstransporter** De största riskfaktorerna är de som är kopplade till trafiklederna till lands och sjöss. Det kan gälla allt från personolyckor till riskerna kring transporter av farligt gods.
- Oljehamnen i Karlstad ligger ca 1,5 kilometer nordväst om fördjupningsområdet och farleden går i trånga passager strax utanför Tyehalvön. Här transporteras årligen ca 500 000 ton olja och bensen.
- Avloppsanläggningar** En annan riskfaktor är den som är kopplad till de brister som kan finnas i befintliga privata avloppsanläggningar och det stora antalet dricksvattenbrunnar som finns inom området.
- Det finns också risk för ökat näringsläckage till recipienten Vänern.
- Dricksvatten** Vidare är dricksvattenkvaliteten i enskilda brunnar i flera fall bristfällig med förhöjda halter av bl.a. radon.
- Vägar** Idag sammanfaller de olika trafikslagen på Tynäsvägen från Bärstad ut till Tynäsudden. Det innebär risker, framförallt för de oskyddade trafikanterna.
- Översvämning** Vid det senaste högvattnet i Vänern uppmättes nivån 45,47 meter över havet. Befintlig bebyggelse inom föreslaget fördjupningsområde berördes i mycket begränsad omfattning vid denna nivå.

Karlstad 2009-01-20, rev. 2011-06-22

Jan Erik Engström
arkitekt SAR/MSA